

891.71.09
2-85

ՍԶ ՅԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

19 NOV 2010

ԻՍԵԹ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՆՅՈՒԹԵՐ ՌՈՒՍԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(ՏԻՃ դարի միջ պաշկինյան շրջանը)

391.71.09

Հ-85

ՄԱՆԿԱՎԱՐՋԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1940

35

ՌՈՒՍԵՔ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

891.71.09

2-85

պր.

ՆՅՈՒԹԵՐ ՌՈՒՍԱՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(XIX դարի մինչ պուշկինյան շրջանը)

13 JUN 2013

14829

3592
40

19-րդ դարի Ռուս գրականությունը

Հենինս իր «Բանվորական մամուլի անցյալից Ռուսաստանում» հոդվածում ցույց է տալիս, թե 19-րդ դարի Ռուսաստանի ազատագրական շարժումն ունեցել է յերեք հոսանք։ Առաջինը Հենինս անվանում է աղնվականների շրջան, իսկ երկրորդը՝ 1825—1861 թվականները, յերկրորդը՝ 1861—1895 թվականները և յերրորդը՝ 1895 թվականից։

Ռուս գեղարվեստական գրականության պատմությունն էլ անցել է այս յերեք հիմնական եռամյակերով։

Հենինսը նշում է, թե աղնվական շրջանի ամենահայտնի գործիչներն էյին գեղարվեստներն ու Հերցենը։ Սակայն գեղական աղնվական շրջանում դործում էր այնպիսի մի խոշոր ուղղություն, ինչպիսին էր Բելինսկին Քաղաքիչիների եռամյակի ամենախոշոր գեղերը Չերնիշևսկին էր։ Պրոլետարական շրջանի ամենափիթեարի գեղերը հանդիսացան Հենինսն ու Ստալինը, իսկ գրականության մեջ՝ Մաքսիմ Գորկին։

Ռուս հասարակական մտքի զարգացման վրա հսկայական ազդեցություն է թողել 1789 թվի Ֆրանսիական բուրժուական հեղափոխությունը։ Այդ հեղափոխությունից, նրա արիքների տարածումից ամենից շատ վախենում էր Ռուսաստանի ցարական սեակիցին կառավարությունը՝ սեակիցին աղնվականության և կոռլածատիրության հետ միասին։

Չնայելով Յեկատերինա Յերկրորդի սկսվող պայքարին՝ Ռուսաստանում հեղափոխության արիքների տարածման դեմ, ֆրանսիական բուրժուական հեղափոխություն տարիներին

1789

հանդես և գալիս Ալեքսանդր Ռադիշչևիւմ, վորն արձագանքելով հեղափոխութեանը, 1790 թվին տպագրելով իր «Ճանապարհորդութեան Պետերբուրգից Մոսկվա» գիրքը, ջանքախիչ քննադատութեան և յնթադրեւմ ֆեոդալական կարգերը և կոչ և առում ժողովրդին խորտակել աղնվականները և կալվածատերերը, ինչպէս նա յե առում, «վագրերի իշխանութեանը»:

Ռադիշչևիւմ իղեաները լայն ու պարարտ հող են գտնում ուսն հասարակական կյանքում—ստեղծվում և պոետա-ազդիշչիւմ-կանները մի փայլուն պլեադա, վորը հող և պատրաստում հետագա ղեկաբերիտական պոեզիայի համար: Ստեղծվում և ղեկաբերիտական պոեզիան, վորի հայտնի ներկայացուցիչներն են հանդիսանում Ռիլեկը (ղեկաբերիտական հյուսիսային կաղմակերպութեան ղեկավարը), Կյուսիլսկիերը, Ռասսկին, Ալեքսանդր Ուոսնոսկին և ուրիշները:

Դեկաբրիստների շարժումը, նրա հինգ ղեկավարներին կալիւրը, անջնջելի հեաք թողեցին ուսն հասարակական-գրական մտքի զարգացման վրա: Դեռևս պատանի Հերցենն ու Ուարեվը յերգվում են պայքարել հանուն այն գործի հողթանակել, վորի համար կախվեցին Ռիլեկը, Պետսիլը և նրանց ընկերները: Դեկաբրիստական պոեզիայի լավագուշն արագիցիաներն իրենց փայլուն զարգացումը գտան հանճարեղ Պուշկինի, ինչպէս և Լերմոնովի, Նեկրասովի ստեղծագործութեաններում:

Դեկաբրիստական ապստամբութեան ճնշումից հետո, չնայելով նիկողաեյան վայրենի հալածանքի՝ ընդդեմ հեղափոխական դեմոկրատական մաքի, արագ թափով զարգանում և ղեկաբերիտական գրականութեանը: Մեկը մյուսի հետից հանդես են գալիս գրականութեան վիթխարի դեմքեր, վորոնք բարձրացնում են ուսն գրականութեանն ու քննադատութեանը համաշխարհային գրականութեան և քննադատութեան մակարդակին: Կրիլով, Դրիբլոյեզով, Պուշկին, Լերմոնով, Գոգոլ, Բեկնսկի, Հերցեն, Տուրգենև, Գոնչարով, Ոստրովսկի, Չերնիշևսկի, Դոբրոլյուբով, Նեկրասով, Սալտիկով-Շչեդրին, Դոստոևսկի, Լևի Տոլստոյ, Չեխով, Մարսիմ Գորկի—անո հանճարեղ պոետներ, արձակագիրներ, գրամատուղներ և քննադատներ: Այն սքանչելի պլեադան, վորոնք ուսն գրականութեանը գարծրին աշխարհի ամենահարուստ գրականութեաններից մեկը:

Դրանցից շատերն ազգեցին համաշխարհային գրականութեան վրա և ուսն գրականութեանն ստացավ համաշխարհային նշանակութեան:

Դիվար և ցույց տալ վորեւ մի յերկրի գրականութեան, վորն այնպիսի թափով և հզորութեամբ զարգանաւ, ինչպէս ուսն գրականութեանը 19-րդ դարի ընթացքում: Կարծես միանգամից բացվեցին յերկրի բոլոր ստեղծագործական ախուճակները և ամենուրեքին հոսանքով թափվեցին ուսն գրական լայնածախ ծովը, կաղմակով համաշխարհային գրական ովկիանոսի մի մասը:

Զարգանում են գրական գանադան վաճեր և ուղղութեաններ: Կլասիցիզմի և սենտիմենտալիզմի՝ 18-րդ դարում պատմութեան արեւայեց հետանալուց հետո, սկզբ և գրավում ուսն ախիւմը: Սա շուտով տեղի յե տալիս Եւրոպային, վորը և հաղթանակ և առնում ամբողջ 19-րդ դարի ընթացքում, գտնուլով տիրապետող վաճ:

Ռոմանտիզմը յեվրոպական գրականութեան մեջ մեծ թափով զարգացավ 18-րդ դարի յերկրորդ կիսից: Նա տվեց այնպիսի նշանավոր ներկայացուցիչներ, ինչպիսիք են Երկերը, Բյուրգերը, Երկեր յեղբայրները, Տիկն ու Նովալիսը Գերմանիայում, Բայրոնն ու Եկլին՝ Անգլիայում, Հյուգոն, Ծատուրիանը՝ Ֆրանսիայում:

Ռոմանտիզմը ուսն գրականութեան մեջ զարգացավ 19-րդ դարի առաջին յերեսնամյակում: Նա տվեց այնպիսի հայտնի ներկայացուցուցիչներ, ինչպիսիք են Մարլինսկին և Պուշկինը, Ժուկովսկին և Վ. Ուոսնսկին, ղեկաբերիտա-պոետները (Ռիլեկը, Կյուսիլսկիերը, Ռասսկին, Ալեքսանդր Ուոսնսկին և ուրիշները), սկիսակ Պուշկինը և Լերմոնովը:

Ինչպէս Յեվրոպական, նախապէս և ուսնական ուսնական ուսնեցի և առաջադիմական և հետադիմական ուղղութեաններ: Յեթե Ռոմանտիզմը յեվրոպական առաջադիմական ուսնականիւմի (Երկեր, Բայրոն, Եկլին, Վ. Հյուգո) լավագուշն արագիցիաները զարգացրել են Պուշկինը և Լերմոնովը իրենց ստեղծագործական գործունեութեան սկզբնական շրջանում, ինչպէս և Ռիլեկը, Կյուսիլսկիերը, Ալ. Ուոսնսկին և ուրիշները, ապա յեվրոպական հետադիմական ուսնականիւմի (Բյուրգեր, Ծատուրիան) արագի-

ցիաները զարգացրել են ժողովակիւն, վ. Ռոյնիսկին և ուրիշները:

Ռոմանտիզմը ուստ իրականութեան մեջ այն հատարակական խափերից եր բլթում, վորոնք զժողո հիւն ժամանակակից ցարական ֆեոդալական կարգերից և ցանկանում էին վերականգնել այն վերին ուղղութեամբ: Սակայն միայն հաւանական ֆեոդալական կարգերից զժողութեան կար յերկու դիրքերից—սեռական և արդարեւի Ռեակցիոն ուղղութեան ձգտումն եր պատմութեան սալը հետ քաշիլ դեպի նրանց համար յերանելի այն ժամանակները, յերբ բացարձակորեն իշխում էին իշխաններն ու քաղաքները, յերբ ժողովուրդն անմիջական կալի դարս չեր յեկել իրենց տերերի դեմ: Ռեակցիոնները իդեալացնում էին այսպիսի անցյալը, վորպես հաշտ, խաղաղ կյանքի մարմնացում: Իրականութեան մեջ նրանք գրանով ձգտում էին հալերժացնել սպիւականներին, կալվածատերերի տիրապետութեան: Սակայն պրոգրեսիվ ուղղութեանը, զժող լինելով ֆեոդալական-միապետական կարգերից, ձգտում եր պատմութեան սալը անաջ մղել, արագացնել պատմութեան զարգացման ընթացքը, ձգտում եր հեղափոխական պայքարի ընդդեմ հին, ֆեոդալական կարգերի և ստեղծել մի այնպիսի հատարակարգ, որ անհատն ազատ լինի, ուր չլինեն հարստաներ և աղքատներ, իշխողներ և յենթարկվողներ, ուր ամենքն աշխատեն և իրենց սեփական քրտինքով հաց վաստակեն:

Ռոմանտիզմը գեղարվեստական գրականութեան (ինչպես և ընդհանրապես արվեստի) ստեղծագործական վորոշ ուղղութեան և, վոճ և, Գրականութեան պատմութեանը գիտե բազմաթիվ վոճեր, գրական ստեղծագործական ուղղութեաններ—կլասիցիզմ, սենտիմենտալիզմ, սոմանտիզմ, սեռական, նատուրալիզմ և այլն: Դժվար և վորոշելի թե պատմականորեն վերն և նախորդել մյուսին: Դեռևս Հոմերոսի «Իլիական»-ի և «Օդիսական»-ի մեջ, չնայած միջոլորդական շղարշին, լեռնացած սեռական հա, նույնը և Եվրիպիդի, Եսքիլոսի ստեղծագործութեանների մեջ: Սակայն անտիկ աշխարհի մեծագույն ռոմանտիկը Սոփոկլեսն է: Նրանից հետո ռոմանտիզմը զարգացել և հազարամյակների ընթացքում և տվել և համաշխարհային գրականութեան մեջ հարյուրավոր ներկայացուցիչներ: Միայն ուստ գրականութեան

թեան մեջ և, վոր ռոմանտիզմը շատ թույլ զարգացում և ունեցել՝ սեռական հետ համեմատած:

Վերն և ռոմանտիզմի և սեռականի հյուսթյունը, նրանց նմանութեաններն ու տարբերութեանները:

Թե ռոմանտիզմի և թե սեռականի համար ստեղծագործութեան որչեկտ հանդիսանում և որչեկտիվ նյութական աշխարհը (ընտթյունը, հատարակական կյանքը և մտածողութեանը) իր դինամիկ, դիալեկտիկ զարգացման մեջ: Սակայն մոտեցումը, վերաբերմունքը, դեպի արտաքին աշխարհի յերեւոյթները՝ գեղարվեստական արտացոլման դեպքում, տարբեր և ռոմանտիկի և սեռականի մոտ թե մեկը և թե մյուսը ձգտում և ճանաչել կյանքը—«աշխարհը գեղարվեստորեն յուրացնել» (Մարքս) և ազդելով կյանքի վրա, այն փոխել:

Ռեալիստն «աշխարհի գեղարվեստական յուրացման» համար աշխատում և յերեւոյթների այնպիսի գեղարվեստական ընդհանրացումներ կատարել, վոր վերջին հաշվով դա լինի ինքը՝ կյանքը, ինչպես նա կա սեռական իրականութեան մեջ, բայց վոճ թե այդ կյանքի բաւարարական վերաբաւորութեամբ, այլ գեղարվեստական պատկերների մեջ: Ռեալիստն ընդհանրացնում և կյանքի սեռական փաստերը և համատարբում և մնում կյանքի յերեւոյթներին: Ռեալիստը չի պատկերացնում այնպիսի մի բան, վոր հնարավոր չլինի կյանքում: Ռոմանտիկը ինչքան ել ցանկանա և ձգտի հեռանալ իրականութեանից և ալաւերացնել այնպիսի բան, վորը բացարձակորեն չլինի կյանքում—չի կարող: Մարդկային մտածողութեանը միշտ ել, ինչպես Անդրեյ Կապլաժ և յերկ իրականութեան մայր հողին, նա չի կարող պատկերացնել այնպիսի բան, վորը նյութական աշխարհում չլինի այս կամ այն ձևով: Սակայն մտածողութեան այս կապվածութեանը նյութական աշխարհի հետ գեռ չի նշանակում, վոր մտածողութեանը նույնութեամբ և վերաբաւորում, արտացոլում կյանքի յերեւոյթները: Լենինն ասել և. «Մարգու գիտակցութեանը վոճ միայն արտացոլում և որչեկտիվ աշխարհը, այլև տեղծում և այն» («Փիլիսոփայական տետրակներ, հջ 203»): Գեղարվեստական մտածողութեանը, արտացոլելով սեռական կանութեան յերեւոյթները, փոփոխութեան, խմբագրման և յենթարկում նրանց: Ռոմանտիկը վերցնում և բացաւիկ յերե-

վաշխանքը և պատկերացնում է բացառիկ պայմաններում: Ռեա-
լիստը, ինչպես Նոգելան և ասում, վերցնում է «տիպիկական
խարակներն» — տիպիկական պայմաններում: Ռոմանտիկն
այնպիսի փոփոխությունների յե յենթարկում էլյանքը, վոր
ռոմանտիկի պատկերած էլյանքի յերկույթները համապատաս-
խանում են իր իրականին: Ռոմանտիկը գիտում է պատմական
կամ ներկա իրականության այն գեղեցիկն, վորոնք համապա-
տասխանում են նրա միտումներին, վորոնք լավագույն կերպով
են արտահայտում, արտացոլում նրա իրականները, վորոնց նա
չի տեսնում սեալ էլյանքում և վորոնց իրականացումը նա
ցանկանում է Ռեալիստի նպատակն և տալ էլյանքի գեղար-
վեստական վերաբերմունք յունս այնպես, ինչպես նա կա (ի-
հարկե վոչ լուսանկարչական ճշտությամբ), և վորովհետև ինքը՝
էլյանքը բաղմակողմանի և անսահման խորն է, աղա սեալիստի
անկողմագործությունը հաճախ շատ ավելի խորը և բազմակողմա-
նի յե լինում, քան ռոմանտիկի ստեղծագործությունը: Ռեալիստ-
ալն ավելի հարուստ նյութ է տալիս մարդկանց, ավելի շատ
ճշմարտություններ և ասում մարդու գործունեյության մասին,
հետեւապես ավելի յե ոգնում մարդուն աշխարհը ճանաչելու և
գեղարվեստականորեն յուրացնելու այն, քան ռոմանտիկը: Իսկ
ռոմանտիկը, էլյանքը համապատասխանեցնելով իր իրականներին ու
ճշտուններին, միակողմանի յե դարձնում այն և ավելի ազդարար-
նում: Ռոմանտիկը համարձակ չի կարողանում իրականությանը
նայել կամ վախճանալով, կամ անբավական լինելով նրանից: Իսկ
ճորտոյը խելացի յե ասել — Ռոմանտիկն առաջանում է ճշմար-
տության աչքերին նայելու վախից: Ռոմանտիկը հետանալով սեալ
իրականությունից, հեռանում է և սովորական մարդկանց սովորա-
կան պայմաններում պատկերելուց և պատկերացնում է անսովոր
գեղեցիկ և մարդկանց անսովոր պայմաններում: Այս պատճա-
ռով ռոմանտիկը դադարում է մեղ համար էլյանքի ճշմարտու-
թյունը քմբակու ուղեցույց լինելուց, այլ պատճառով մենք
ավելի շատ ենք սիրում, գնահատում սեալիզմը, վորովհետե
նրա մեջ էլյանքի ճշմարտության անհամեմատ ավելի շատ հա-
տիկներ ենք տեսնում, դառնում, նրա ստեղծագործությունները
դառնում են էլյանքի ճանաչման դասագիրք, հետեւապես և էլյան-
քի վերականգնման, փոփոխման դասագիրք:

Գերապատվություն տալով սեալիզմին, չենք ուզում ա-
սել, վոր սեալիզմի ամեն մի ներկայացուցիչ, ապառնգավոր
լինի թե անտաղանդ, բարձր և ամեն մի ռոմանտիկից: Ինչքան
հանճարեղ և սամանտիկը, այնքան ճշմարտության ավելի մեծ
հատիկներ են պարունակում նրա ստեղծագործությունները,
այնքան ավելի յե նա ոգնում էլյանքի ճանաչմանը: Ահա թե ինչու
չափազանց սխալ էր և վնասակար ստեղծական «կորչի ճիւղերը»
լսողները:

Ժ Ո Ի Կ Ո Վ Ս Կ Ի

Մինչ պոչկինյան պոեզիայի ամենաաչքի ընկնող ու-
մանտիկ պոետն է Ժուկովսկին, վորը լինելով այս վոճի ամե-
նատիպիկ ներկայացուցիչը, ունեցել է խոշոր ազդեցություն
հետագա բաղմաթիվ գրողների վրա: Եր ինքնուրույն և թարգ-
մանական ստեղծագործություններով նա դարձել է նշանակալի
մոտենտ գրականության պատմության մեջ:

Վասիլիյ Անդրեևիչ Ժուկովսկին ծնվել է 1783 թվի
հունվարի 29-ին, Տուլայի նահանգի Միշենսկի գյուղում: Նրա
հայրը կաթնաձուռն Բուենին էր, իսկ մայրը Ռուսաստան գերի
բերված թրքուհի Սալխան: Հայրը փոքրիկ Վասիլիյին հանձնում
է իր մտերիմ ընկեր Անդրեյ Գրիգորևիչ Ժուկովսկու խնամքին
և գաստիարախության, վորից և սովորա պահող ստացավ իր
ազգանունը: Ժուկովսկին իր սկզբնական կրթությունն ստանում
է տանը: Նրա հովանավորն է հանդիսանում Բուենի աղջկանե-
րից Վարվարան, վորը դառնալով Յուշկովի կինը, իրենց առնը
Տուլայի ինտելիգենտական մաքի կենտրոն էր դարձրել: Այստեղ
հավաքվում են գավառական գրականագետներն ու յերաժիշտ-
ները: Այստեղ կազմվում է մի գրական խմբակ, վորն ու սում-
նասիրում էր և քննում կորամզկինյան դպրոցին պատկանող
հեղինակների յերկերը: Այս խմբակը բարենպաստ ազդեցություն
է թողնում փոքրիկ Վասիլիյի վրա:

1797 թվին, յերբ Վասիլիյը 14 տարեկան էր, նրան տալիս
են Մոսկվայի ազնվականների յերեխաների-գիշերոթիկ դպրոցը,
վորտեղ սովորում է մինչև 1801 թվականը: Այս դպրոցը Ժու-
մանակի ամենալավ դպրոցն էր, վորն ուսանողներ էր պատրաս-
տում համալսարանի համար: Սաներին տալիս էյին կրոնա-բա-

բոյական դաստիարակութեան: Այստեղ ժուկովսկին ամենից տվելի հրապուրվում է ուսուցողականության այդ ժամանակվա մեծագույն հեղինակութեանը — Լամանովսկի և Դերժավինսկի: Նա պանսիոնում գրական լավ գոյտիարակութեան և ստանում, ծանոթանում է ժամանակի գրական-քննադատական մտքի նշանավոր ներկայացուցիչներին հետ:

Իմանալով յեվրոպական լեզուներ, պանսիոնում ժուկովսկին սկսում է ինքնուրույն վստահավորներ գրել և թարգմանություններ կատարել: Պանսիոնում (գիշերօթիկում) չորս տարվա ընթացքում գրում է և տպագրում իր առաջին լավագույն գրական փորձերը: Դրանց մեջ նշանավոր են «Մայիսյան առավոտ» (1797 թ.), «Բարեկործ» (1798 թ.), «Մարգուտ» (1801 թ.): Իր իգեաներով ամենից հետաքրքիրն է վերջինը, վորը գրված է Դերժավինսկի «Կնյազ Մեչչերսկու մահվան առթիվ» վստահավորի ազդեցությամբ տակ, սակայն շատ ավելի կյանքի խորը փրկատվությամբ, քան Դերժավինսկի մոտ կա:

Պանսիոնը վերջացնելուց հետո (1801 թ.) ժուկովսկին Մոսկովայից տեղափոխվում է Միշենսկոյ գյուղին իր հորազատների մոտ: Տեղափոխում է նաև իր գրադարանը, վորը հարուստ էր սուս և յեվրոպական լավագույն հեղինակների ստեղծագործություններով: Այստեղ կարելի չէր տեսնել Դիդրոյի խմբագրությամբ լույս տեսնող հռչակավոր հանրագիտարանը (հնչյվելովսկի), Հերդերի, Լեստինգի, Շիլլերի ստեղծագործությունները:

Ժուկովսկին հրապուրվելով ուսանական կյանքի պատմական անցյալով, 1803 թվին գրում է «Վաղիմ Եսպիրոսովի» պատմվածքը: Ժուկովսկին մտածում է, թե վորն է գործունեության այն ընտանիքը, վորով նա ամենից ավելի ոգտակար կարող է լինել: «Հարկավոր է մարդ գաղնալ, գրում է նա, հարկավոր է իզուր չապրել, վորքան կարելի չէ լավ և ոգտակար լինել, այդ մտքերն ինձ կենդանացնում են...»: Յերբուստարդ ժուկովսկին գալիս է այն համոզման, վոր ինքը կարող է ավելի ոգտակար լինել հասարակությանը, գրականությանը նվիրվելով, իր գրչով:

Յեվ ժուկովսկին, իսկապես, ամբողջապես նվիրվում է գրականությանը:

Վերամշակման յենթարկելով Գրեյից, ժուկովսկին իր առաջին «Գյուղական գերեզմանատուն» բանաստեղծությունը շտապում է տպարկել Կարամզինին, վորը գեղարվեստական խտրմեծագույն հեղինակութեանն էր այդ ժամանակ, և սրտառուով սպասում է նրա պատասխանին: Կարամզինը բնդունում է տպագրում եւ Սա. դառնում է ժուկովսկու գրական տպարկի հանդեպ գալու, առաջին խոշորագույն քայլը:

Ժուկովսկու գրական գործունեությունը վրա խոշոր չափով ազդել են անգլիական սենտիմենտալիզմը և գերմանական ուսմանտիզմը: Արտասահմանում հանապարհորդելիս, ժուկովսկին ծանոթանում է յեվրոպական մտքի մի քանի ներկայացուցիչներին հետ: Սա իթան է հանդիսանում նրա թարգմանչական-գրական գործունեության հետագա զարգացմանը:

Այդ ժամանակ Պետերբուրգում կազմվել էր մի խմբակ «Արզամաս» անունով, վորը բաղկացած էր «կարամզինիստներից» և վորի հայտնի ներկայացուցիչները դարձան ժուկովսկին, Վյալեմսկին, Բատյուշկովը, իսկ հետո Պուշկինը: Խմբակի անդամներն ի պատիվ ժուկովսկու կրում էին այնպիսի կեղծ անուններ, վորոնք վերցված էին ժուկովսկու ստեղծագործություններից: Ինքը, ժուկովսկին «Սվետլանա» յերկոչվում, պոետ, Բատյուշկովը — «Աքիլլես», Դաշկովը — «Զուս», Պուշկինը — «Ծղրիլ»:

«Արզամասը» ժուկովսկուն մոտեցնում է ժամանակի խոշորագույն պոետներին, գարկ է տալիս նրա գրական, իդեալական զարգացմանը:

1812 թվին ժուկովսկին ծառայում է բանակում և զբում է հայրենասիրական մի նշանավոր վստահավոր՝ «Յերգիլը Ռուսական ոսղմիկների բանակում» վերնագրով, վորը մեծ փառք է ընրում պոետին: Ժուկովսկին դառնում է պալատական ընթերցող, թագաժառանգի դաստիարակ և պոետ:

1820 թվին ժուկովսկին նորից արտասահման է գնում: Նա լինում է Գերմանիայում, Շվեյցարիայում, Իտալիայում (Հռոմում) 1830—1831 թվերի ընթացքում կատարում է մի շարք թարգմանություններ Հերդերից, Շիլլերից, Սաուտերից, Ուլանդից և ուրիշ հեղինակներից: Այս թվերին է գրել «Քնած

արքայադուստր», «Մկների և գորտերի պատերազմը»: 1833—1836 թվերին վերջացում և «Ունդինա»-ն, 1841 թվականին «Բորոդինյան տարեդարձը» և «Վարչավայել գրավմա տաթիվ»-ը:

1841 թվին ժուկովսկին 58 տարեկան հասակում ամուսնացավ տանուխամյա Յելիզավիա Թեյախերի հետ:

Պարտիան մաս լինելով ժուկովսկին մի քանի մեծ քարե-գործական գործեր և կառարել ուս հասարակական-գրական մտքի նշանավոր ներկայացուցիչների կյանքում: Չնայած նա իր քաղաքական հայացքներով դեմ է լիզել զեկաբրիտանների շարժմանը, սակայն դիմել է ցարական կառավարությանը՝ լեկթեվաց-նելու արտոված զեկաբրիտանների դրոթյունը և միջնորդել է, վոր արտրից վերադառնա: Նրա և կարամզինի ջանքերով է, վոր ցարական կառավարությունը մեղմացնում է Պուշկինի «հան-ցանքը»: Ժուկովսկին վերջապես նշանակալի գեր և կատարել Տարաս Չեխևիցիյին հորաությանից ազատագրելու գործում:

Իր կյանքի վերջին տարիներում ժուկովսկին գրաված էր «Ռուսաստան և Չոհրաք»-ի թարգմանությամբ:

Ժուկովսկին մեռավ 1852 թ. ապրիլի 12-ին Բադեն-Բադենում:

Ժուկովսկին իր քաղաքական հայացքներով հետադիմական էր, միապետական և կարծում էր, վոր լավագույն կառավարման սխեման միապետությունն է, վորը պաշտպանում է մարգու, բն-տանիքի, սեփականության իրավունքները: Այստեղից էլ նրա թշնամանքը դեպի հասարակական այն ուժերը, վորոնք ու-ղղված էյին միապետության դեմ: Նա ստորափում է հեղափոխու-թյունից և ստում է այն նա դեմ է յեղել զեկաբրիտանական ապստամբությանը, վորը համարել և «արյան դազանային ծա-րավի արտահայտություն»: Ժուկովսկին 1848 թ. հեղափոխու-թյունը համարել է անարդարացի բռնա՝ նահապետական բարձր իշխանությունը փոխարինելու ժողովրդի կողմից իշխանությամբ: Ժուկովսկին իր հայացքներով և ստեղծագործությամբ քարոզում էր հետադիմական կրոնական միստիցիզմ, համարելով կրոնը մարդկանց բարոյական դատաբարակության լավագույն միջոցը:

Այս տեսակետից նա անալոյման բացասական ազդեցություն է գործել ուսական հասարակական մաքի վրա: Ազնվական

հեղափոխականների սերնդի խոշորագույն գրական ներկայա-ցուցիչը Ռիլենը, արտահայտելով իր ամբողջ սերնդի տրամադրու-թյունը, իրավացիորեն վճռականապես դեմ էր ժուկովսկու այս հետադիմական հայացքներին: Նա իրավացիորեն ուղղում է Պուշկինի այս դեպքում թույլ տված այն սխալը, վորով հանձա-րեղ պոնաը պաշտպանում էր ժուկովսկուն ամբողջապես—նրա ստեղծագործության և իդեականը, և զեղարկատականը:

«Դու վաջ բալարովին ճիշա ևս ժուկովսկու վերաբերմամբ,— գրում էր Ռիլենը Պուշկինին:— Անլիճհիլ յե, վոր ժուկովսկին կարեւոր սղուաներ և բերել մեր լեզվին, նա վճռական աղղե-ցություն է ունեցել վատանափոքների վրա և դրա համար մենք միշա նրան պարտական պիտի մնանք: Բայց դա ամենակին չի վերաբերում նրա՝ մեր գրականության վողու վրա կատարած աղղեցությանը, ինչպես դու յես գրում: Դժբախտաբար այդ աղղե-ցությունը,— շարունակում է մեծ զեկաբրիտա պոետը,— չափա-զանց կարճանարաբ է: Միստիցիզմը, յերազայնությունը, անարո-շությունը և ինչ-վոր մշտջայնությունը շատ չարիքներ են գործեր:

Գեղարվեստական գրականության պատմության մեջ ժու-կովսկին, չնայած իր սեակցիոն իդեականությանը, նշանակալի մի հոտաղ է, առանց վորի ուսումնասիրության անհնար է թոխչք կատարել զեպի պուշկինյան կոսիտան:

Բելինսկին շատ ճիշա է գնահատել ժուկովսկու պատմական դերը ուս գրականության մեջ:

«Մեր պոետանի քաղաքացիությունը,— գրել է հանձարեղ քննադատը,— չեր կարող աղղային վողու սեփական ինքնագոր-ծունեյությամբ մշակել վորեւ բնդհանուր մարդկային բովանդա-կություն պոեզիայի համար: Մեր պոեզիայի ելեմենտները մենք պիտք է վերցնել յինք: Յեվրոպայից և պետք է տեղափոխելինք մեր հոգի վրա: Այդ մեծ խիզախությունը կատարվեց ժուկովս-կու կողմից»:

Յեվ խիզաղես գրական մի շարք ուղղություններ և ժան-րեր արդեն մեծ գարգացում էյին ունեցել Յեվրոպայում մին-չեվ 19-րդ դարասկիզբը: Յեվրոպական գրականության մեջ, 18-րդ դարում, կլասիցիզմի դեմ մղած ուժեղ պայքարում հալթա-նակող դուրս յեկավ Լեոսինգը, վորը դարձավ 18-րդ դարի ամե-

նախադարձ զեմքերից մեկը: Նա թեորեւեղական հող պատրաստեց
գրական նոր, հակաֆեոդալական ուղղութիւններէ հանդես գալու
և զարգացման համար: Նրանից հետո ուժեղ զարգացում ստացավ
առմանտիպը և սեպիդը՝ հաճախ խառնված լինելով սենտիմեն-
տալիզմին: Առաջ գնաց և բալլադան:

Սենտիմենտալիզմն ավելի մեծ ծավալ և ստանում Անգլիա-
յում, վերն առաջ և մղում Ռիչարդսոնին («Պամիլա», 1740 թ.,
«Կլարիսսա», 1748 թ., «Իրենդիստոն», 1753 թ.), Ստերնին
(«Սենտիմենտալ ճանապարհորդութիւն») և այսպէս կոչված
«զգայական լիրիկայի» ներկայացուցիչներին (Տոմսոն, Թոմաս
Քրեյ և ուրիշները): Ռոմանտիզմն ավելի մեծ ծավալ ստացավ
Գերմանիայում, վերն առաջ մղեց Շիլլեր յեղբայրներին (Ավգուստ
և Ֆրիդրիխ), Լյուդվիգ Տիլլին, Նովալիսին, Հոֆմանին և
բալլադային ժանրի խոշոր ներկայացուցչ Բյուրգերին:

Ռուս հասարակական կյանքը չէր կարող անաբարբեր
գտնվել գեղի յեղբայրական գրականութեան մեջ ստեղծված գրա-
կան ուղղութիւնները: Նա պիտք է կամ թարգմաներ այն, կամ
վերամշակութեան յենթարկելով առասկանացներ, վերաբնդիլ դրա
հիման վրա զարգացներ բոլորովին ինքնուրույն գրական ուղ-
ղութիւններ:

Ժուկովսկին հանդիսացավ այն հեղինակը, վոր հասկացավ
այս գործի մեծ նշանակութիւնը ուստ իրականութեան համար,
և ամբողջապէս նվիրվեց համաշխարհային գրականութեան լավա-
գութն յերկրի թարգմանութեանն ա վերամշակմանը:

Նա յեռանդուն կերպով մերթ զմերթ և թարգմանութեան,
ընտրելով հատկապէս առմանտիկներին, մերթ ընդդրնական
և յերբեմն ել ինքնուրույն վտանաւորներէ ժուկովսկին
թարգմանութիւններ կատարում է այնպիսի հեղինակներից,
ինչպիսիք են Տոմսոնը («Հիմն»), Քրեյը («Քյուզական գերեզ-
մանատուն»), Պարնին («Համալած»), «Ռոսակլութիւն»), Յլո-
բիանը (բաղմաթիվ առակներ), Լաֆոնտենը (առակներ),
Շիլլերը («Կասանդրա», «Բախտ» և այլն), Բյուրգերը
(«Լեոնարտ»), Հարացիոն («Գիւլիեն»), Գյոթին («Լիմ առավա-
ծունի»), Գոլդսմիտը («Անապատակյացը» բալլադան), «Ստու-
աին» («Աղելատան» բալլադան), Կրոյշտորը («Արագանա»):

Մերթ նա սիրով նմանվում է Բյուրգերին, Շիլլերին,
Հորացիոյին, Գյոթիէին, մերթ ել գրում այնպիսի ինքնուրույն

վտանաւորներ և բալլադաներ, ինչպիսի որինակ «Ներքողը»,
«Մայիսյան առավոտը», «Բարեկործը», ներքողներ խեղճութիւն,
Մեդրեյ Տուրգենիովին, Բատյուշկովին, Վոյեչկովին, Պելչիկովին, «Հի-
րոսը», «Մարգը», «Մանուշակը», «Պեղիկային», «Մտերմութիւն»,
«Վանական», «Լյուդմիլայի վողը», «Բրուտտոսի մահը», «Ավետա-
նա» բալլադան, «Յերգիչը առասկան առգմիկների ընտանում»,
«Արիւն», «Սոյլան Տավիլը» բալլադան և այլն:

Ժուկովսկին թէ վորպէս թարգմանիչ, թէ վորպէս բնու-
թագրող և թէ վորպէս ինքնուրույն գրող զրոյստում և ուժեղ
ստղանդ: Յեթե թարգմանութեան իրաւ համարենք այն, վոր
թարգմանիչը պիտի կարողանա աստ որիցինալի իրականութիւնը
և գեղարվեստականութիւնը նրա կատարելութեան մեջ, ապա
ժուկովսկին ուստ զրականութեան մեջ ամենից մեծ չափով
է հասնում այդ իրաւին: Բաւական է ընտրել հետ համեմատել
Բյուրգերից, Շիլլերից կատարած նրա թարգմանութիւնները:
Վորպէսզի համոզվիլ այս ճշմարտութեան մեջ:

Ժուկովսկին պատկանում է այն մարդկանց շարքին, վոր-
ոնց զիտում լավագոյն իրեաներ ծնունդ են առնում ուրիշ-
ների յերկրն ընթերցելով Այս պատճառով ժուկովսկին թարգ-
մանութեանից անցնում է նմանողութեան կամ ինքնուրույն
ստեղծագործութեան: Ինքը, ժուկովսկին շատ լավ է ըմբռնել իր այդ
առանձնահատկութիւնը: Յիս հաճախ ըմբռնել էմ,—գրում է
ժուկովսկին,—վոր ինձ մաս ամենափալտուն մտքերը այն ժա-
մանակ են լինում, յիւր ուրիշի մտքերն եմ շարադրում: Նա իր
միտքը նմանեցնում է կայծքարին, վորը քարին խիւղաց հետ
է կայծ առաջացնում: Այսպէս է, վոր ժուկովսկու մտքի բը ձուլ-
վում են այն հեղինակների մտքերին, վորոնց յերկրի թարգմա-
նութեանն է նա կատարում կամ վորոնց սրինակին է նա նման-
վում: Գովար է յույց տալ զրականութեան մեջ մի այլ հեղի-
նակ, վորին իր թարգմանութիւններն այնքան լավ ընտրոշեն,
ինչքան ժուկովսկու թարգմանութիւններն են իրին ընտրոշում:
Ահա թի լնչու իրավալի յի հեղինակը, յիւր գրում է իր մա-
սին, թի լնչմ մաս զրեթի բոլորը կամ ուրիշինն է, կամ ուրիշի
առթիւ է, և սակայն բոլորն ել իմն է: Նա ձեռով է ժուկովսկին ստեղծել
մանողական և ինքնուրույն այնպիսի զեղեցիկ բալլադաներ և

վոսանաւորներ, ինչպիսիք են որինակ «Վյուզական դերեգմա-
նապոլեն»-ը, «Հատված»-ը, «Յերգ»-ը, «Սիրելի թախիճը»,
«Էյուզմիրան», «Հապանդրան», «Վարվիկ»-ը, «Վրիժ»-ը, «Շիլյոնի
կալանավորը», «Հաղթողների հանդեսը», «Մինան», «Մարգ ռժի
հետ», «Սվիդուրան»-ն, «Կալանավորը», «Ծեր տապաւորը»,
«Լեոնորան», «Արիւնքը» և այլն:

Ժուկովսկին ռուսական բալլադան հապրեց մի այնպիսի
կատարելութեան, վերին չիք հասել և վոչ մի հեղինակ նրա
հախորդներից և վոչ մեկը նրան հաջորդող հեղինակներից:
Բալլադային ժանրի հիմնադիրն ու մեծագույն ներկայացուցիչը
19-րդ դարում Ժուկովսկին երէ:

Ռուսաստանում գրական ամենամեծ նշանակաւոր վոճերից մեկի՝
դամանախօսի դարձացման պատմութեան մեջ Ժուկովսկին պատ-
կանում է մեծագույն դերը: Նա զարգացրեց ռուսական լուրջ,
սգտապործելով համաշխարհային ումանախօսի ամբողջ հարուստ
ժառանգութեանը: Նա ռուսական հասարակութեանը ծանոթա-
ցրեց համաշխարհային ումանախօսի (վոչ միայն ումանախօսի)
լավագույն, գրական գործերի հետ և այդպիսով հսկայական չա-
փով զարգացրեց ռուս գրական միտքը: Ժուկովսկին Թարգմա-
նութեան կամ վերամշակման համար առանձնապէս զիմում եր-
այն հեղինակներին, վերոնք ունեւին զեղարվեստական ստեղ-
ծագործութեան մեծ վարպետութեան և խելական խորութեան ու
լիրիկականութեան: Նա ճաշակով ընտրութեան եր կատարում
և ձեռնարկում Թարգմանութեան կամ վերամշակման Իր ընտ-
րութեանների մեջ Ժուկովսկին բազմակողմանի յե: Նա հաջողու-
թեամբ զիմում և մերթ եպոսին, Խաղաղային («Վալսապան»),
«Ռուստամ» և «Զահրաբ», մերթ ներքողին («Ենքրոգ»), մերթ
բալլադային, բոլորովին տարբեր տեսակի («Սիրնա և Արիմ»-ը,
«Լեոնորա»), մերթ ելեգիային («Հատված» ելեգիան, Պարնիից
«Սլավյանիպ»), իշնի՝ Ժուկովսկու «Ծով»-ը), մերթ բանաստեղծու-
թեան և մերթ գրամատուրգիային (որ. «Ռուկոնի կույսը») և
այլն: Ամեն մի բնագավառում Ժուկովսկին իր ստեղծագործա-
կան տաղանդով կարողանում և տալ գործունեւութեան որինակ-
ներ: Իր ինքնուրույն ստեղծագործութեան մեջ Ժուկովսկին
նույնպէս բազմաժանր և Յիվ գրական այդ ժանրերը Ժուկով-
սկու ստեղծագործութեան մեջ ստանում են իրենց կրօնիկ գեղար-

վեստական վշակումը: Նա այս տեսակետից խոշոր չափով առաջ
մղեց ռուս գրականութեանը:

Ժուկովսկու ինքնուրույն վոսանաւորների մի մասը դըր-
ված և զանազան տախիճով — կամ լավագույն ընկերոջ մահւան
ծանր բողոքների աղբեցութեան տակ («Անդրեյ Տուրգենեւի
մահւան անթիւ»), կամ նոր տարվա անթիւ, բանաստեղծու-
թեան բողոքած այս կամ այն դրական դեմքին («Մ. Մ. Սերաս-
կովին», «Բատյուշկովին», «Իվ. Իվ. Դիմիտրիին», «Իշխան
Վյուզմակու», «Կովկասին»), Այս վոսանաւորներում Ժուկովսկին
մերթ տալիս և նրանց անհատական հասարակական գործունեւու-
թեան բնութագիրը, մերթ հիշում և նրանց հետ անցկացրած
մտերիմ վաղիկայնները, մերթ շոշափում, խորհրդածում հասարա-
կական կարեւոր խնդիրների մասին, կյանքի մասին և իր կոչ-
ման մասին կյանքում: Այս վոսանաւորները չնայած դրված են
անթիւով, բայց պսակի կողմից այնքան խորն ին վերադրված,
այնքան անկեղծ են նրա վողեւորութեանը, զգացմունքների
ալիկումով, վոր հեղինակը վարակում և ընթերցողներին իր
զգացմունքներով, մարերով:

Ժուկովսկին իր մի շարք վոսանաւորներում Դերժավինի
պես արտահայտում և կյանքի ու մահւան փիլիսոփայութեանը:
Սակայն նա Դերժավինի պէս հոստեոտական յեզրակացութեան
չի հասնում: Այս տեսակետից հետաքրքրական և «Մարդուն»
վոսանաւորը: Սկզբնական շրջանին պատկանող իր այս վոսա-
նաւորում նա վարձ պալեմիկայի յի մտնում Դերժավինի հետ:

Այն, վոր մարդը մահւանացու յե, ինչ էլ անի, վերջի
վերջո, մեռնիւ յի, Դերժավինի մեջ հուսահատական բողոք և
ստաջայնում: Ժուկովսկին այլ կերպ և մոտենում խնդրին: Նա
տրծարծում և մարդու կոչման, մարդու ինքնաճանաչման, մար-
դու յերջանիւթեան խնդիրները և բերում և ընթերցողին այն
յեզրակացութեան, վոր մարդը պետք և ճանաչի իրեն, ձգտի
յերջանիւթեան և այդ բոլորը հինց իրենից՝ մարդուց և կախում:

Из чашки радостей ты горесть черпашешь:

Безумец, пробудись! — Воззри на мир пространный,
Все дышит счастьем, — все слезит жребий свой;
Ужели ты один из избранней,

Краса всего, судьбой забвен?

Познай себя, познай! . . . . .

Мужайся! . . . . .

Твой рай и ад в себе.

(«К человеку»)

Ժուկովսկին ձգտում է ասանձնության, գյուղական իդիլլիկ կյանքին («Գյուղական գերեզմանատուն», երկրորդ): Պոետին հրապարակում է գյուղական կյանքը, բնության գեղեցկությունները, գյուղական վերջապահությունը, աստվերի և լուսնի բարձրանալը և հոյակապ յերթը յերկնակամարի վրա, գյուղական անդորրությունը:—

Ни крики петуха, ни звучный гул рогов.

Ни ранней ласточки на кровле щебетанье—

Նա նկարագրում է գյուղացուն, վորը հոգնած է որվա աշխատանքից և շատում է իր խրճիթը:

Усталый селянин медлительной стопой

Идет, задумавшись, в шалаши спокойный свой.

(«Сельское кладбище»)

Ժուկովսկու անդամործության մեջ մեծ տեղ են զբաղում Վերոնա-բարոյական մոտիվները:

Այս առնակիներից մեկն է տիպիկական և «Լյուդմիլա» բալլադան: Այստեղ Ժուկովսկին բարոյում և անարտունջ հրեշտակներով լի աստված, թեկուզ ինչ ծանր վիճակում ել մարդը դանդաղ լինի:

Յերիտասարդ Լյուդմիլան բողբոջում է, թե ինչու աստված իր հետ թշնամացել է և արտերգումից մեկն էր վերադարձել հն, իսկ իր սիրած յերիտասարդը չկա: Մայրը վախեցնում է իր աղջկան, թե մի բողբոջի կգտաժվի:

Ад—бунтующим сердцам;

Будь послушна небесам.

Վրդովված Լյուդմիլան պատանխանում է:—

Что, родная, муки ада?

Что небесная награда?

С милым вместе—всюду рай;

С милым розно—райский край

Безотрадная обитель.

Нет, забыл меня спаситель!

Աստված պատժում է Լյուդմիլային, նրան յերևում է իր աստվերը, աստղերում և նստել ձի և դնալ իր բնակարանը: Լյուդմիլան հասնում է ձիին իր սիրածի հետ և արընթաց հետևում են գիշերային մթության մեջ գեղի անտառը: Հանկարծ Լյուդմիլան զգում է, վոր իր գրկածը կմախք է և դարհուրում: Զրափարը անցնում է գերեզմանների միջով և կանգ է առնում մի գերեզմանի մոտ ու ասում՝ ահա իմ բնակարանը: Լյուդմիլան անզգա ընկնում է գերեզմանի վրա: Ժուկովսկին հերքելով բարոյական խրատն է տալիս:—

Смертных ропот безрассуден;

Царь всевышний правосуден.

Ժուկովսկու անդամործության մեջ մեծ տեղ են զբաղում վերիկական բանաստեղծությունները: Այդ վառանավորներում պոետը յերգում է իր սերը, վորն այնքան քնքուշ է յեթիքում Ժուկովսկին արտահայտում է յերբեմն հրճվանք և յերջանկություն, յերբեմն տիրություն ու կարոտ: Լրբիկական բանաստեղծությունների մեջ ամենաաչքի ընկնող վառանավորներից է «Կարոտ գեղի սիրելին»-ը, վորի մեջ պոետը նմանվելով Շրիլերին յերգում է.

Дубра шумит;

Собираются тучи;

На берег зыбучий

Склонившись, сидит.

В слезах, пригорюнясь, девица—краса;

И полночь и буря мрачат небеса;

И черные волны, вздымаясь, бушуют;

И тяжкие вздох и грудь белу волнуют.

Душа отцвела;

Природа уныла;

Любовь изменила,

Любовь унесла

Надежду, надежду—мой сладкий удел.

Куда ты мой ангел, куда улетел?

Ах, полно! я счастьем мирским наслаждалась:
Жила и любила... и друга лишилась.

(«Тоска по милом»)

Ահ այլ վառանավորում, գրած իր մենդյան տարեգրքի
առթիվ, ժուկովսկին իր իդեալը սահմանավորում է նրանով, վոր
ունենա մի խաղաղ անկյուն անառների սովերենրում, վորտեղ
նա ազատ չնչի է չըջողատված լինի իր սիրելիներով և իր ջը-
նաբով հրճվեցնի իրեն:

Просто, укромный уголок,

В тени лесов уединенной,

Где бы свободно я дышал,

Всем милым сердцу, окруженный,

И лирой слух свой улаждал...

Вот все, и больше не желаю,

В душе моей цветет мой рай.

↓ Я бурный мир сей презираю.

(«Стих»)

Յերեմի պոետի իր տմբողջ յերջանելութեանը գտնում է
բանաստեղծութեան մեջ, պոետի համար պոեզիայի մեջ «վերադա-
թշխութեանը կարցնում են իրենց սարսափելիութեանը»:

Ժուկովսկին հաճախ և գիտում պարամական անդալ կյանքի
գեղարվեստական վերադարձութեանը: Նրան մերթ վոգեորքում և
«Նովգորոդյան Վադիմը», մերթ Բորոգինյան հերոսները:

Պոետն առանձին տախտակ և արտաշայտում իր հայրե-
նափրութեանը «Յերգիշը ուսու ապմիկներ լանակցում» վոտա-
նափորի մեջ, ինչպես նաև Բորոգինյան տարեգրքում: Այս
վոտանավորները մեծ հուշակ բերեցին պոետին: Հայրենասիրա-
կան օւժեղ զգացումն է, վոր ժուկովսկուն զրգել և թարգմանել
Շէկսերի «Մրջեանի կաշը» և վերամշակել ուսու հնադուշն
գրականութեան հանձարեղ յերկը՝ «Մուր իգարի գնդի մասին»
հերոսական սոսեման:

Ժուկովսկու ստեղծագործութեան գերակշիռ տարրը բալ-
լադներ, ելեգիաներ և լիրիկական բանաստեղծութեաններ են:
Ժուկովսկին այս ժանրերի կատարյալ սրբնակները տալով՝
Պուշկինի, Կույզովի, Լերմոնովի, Տյուտչևի, Ֆետի, Նեկրասովի
և բազմաթիվ այլ պոետների ուսուցիչը հանդիսացավ:

Մինչ պոեզիան չըջանի պոեզիայի մեջ վոչ վոր չէր
հասել ժուկովսկու լիզվի պարգոթյան, հերկածութեան և յերա-
ժըջանականութեան: Այս տեսակետից սահմանադրեա աջքի յե
ընկնում ժուկովսկու «Հիշողութեան» վոտանավորը:

Բեկինսկին իրավացի կերպով նկատում է ժուկովսկու
մասին իր «Գրական յերազանքներ» հոգվածում, թե «Ժուկովս-
կու հանդես գալը զարմացրեց Ռուսաստանին, և դու առանց
զատաճառի չէր: Նա մեր հայրենիքի կարմրուն և: Նա ցուց
տվեց գերմանական և անգլիական գրականութեանը, վորոնց
գոյութեան մասին անգամ մեղմունում չէին կատարում: Բայց
այդ, նա բոլորովին կերպարանափոխեց վառանավորային լեզուն,
արձակում անտվոր եներգիայի տեր տաղանդավոր պոետ է,
մի պոետ, վորը ուսու գրականութեանը անդնահատելի ծառայու-
թյուն և մատուցել, վորը յերբեք չի մոռացվի, վորին յերբեք
չեն գողարի կարգություն» (Բեկինսկի — «Գրական յերազանքներ»):

4 Ռ Ե Լ Ո Վ

Կոիլովը համաշխարհային առակադրութեան յերեք մեծա-
գուշն ներկայացուցչիներից մեկն է: Յեթի Հին հույները մեր
թվականութեանից առաջ 6-րդ դարում տվել են սարսիկ Յեղով-
ստին, ֆրանսիացիները 17-րդ դարում տվել են Լաֆոնտենին,
ապա 19-րդ դարի ուսու իրականութեանը բարձրացրեց Կոիլովին:
վորտեմ ուսու մեծագուշն առակադրի և աշխարհի ամենախոշոր
առակադրներից մեկի, վորը մինչև այժմ էլ մնում է անգերա-
գանցելի:

Կոիլովը վիթխարի քայլով առաջ մղեց համաշխարհային
առակագրութեանը գեպի բարձր եղեական և գեղաբանական
դադաթները:

Կոիլովի առակադրութեան մեջ ամենից կարեկիւրը ժողո-
վրդականութեանն է, վորը զրոսկորում է նա իր ստեղծագոր-
ծութեան մեջ ամեն մի քայլափոխում: Ռուս մեծ առակագիրը
հանդես գալով Յեմինիցներից (1745—1784), Իդմալովից (1779—
1831) և Դմիտրիևից (1760—1837) հետո, ուսու գրականութեան
այդ ճյուղը հաղցրեց մի այնպիսի աստիճանի, վորի համեմատում

թյամբ նրա նախորդները մոմերի լույսի պես աղուտանում են առակազրույթյան արեւի ազդեցութեան տակ: Յեւ այսպէս պատճառով, վոր Կոնիւղին իր ստեղծագործութեանները մեջ մարմնավորել և ունի ժողովրդի հանճարեղ սրամտութեանը, սարկազմն ու յուժորը կյանքի յերեւոյթները ըմբռնման և յերեւոյթների գնահատման ստաւարիցում:

Զնայելով առակազրույթյան նկատմամբ գոյութեան ունեցող արհամարհական վերաբերմունքին, Կոնիւղը զբաղւան այս ժանրը հավասար դարձրեց գեղարվեստական բոլոր մշակութային ժանրերին, ցայտուն կերպով գրեկտրելով առակի մեծ նշանակութեանը: Իվան Անդրեյեւիչ Կոնիւղը ծնվել և 1769 թ. փետրվարի 2-ին Մոսկովայում: Նրա հայրը, վորը ղրնոյթական միայն իր մեծով այն ժամանակ, յերբ Կոնիւղը դեռ մանուկ էր: Մայրը գտնվելով անտեսական ծանր պայմաններում, ստիպւած է լինում գրմել Յեկատերինա 2-րդին վորոշ ոգնութեան խնդրելու համար, սակայն վոչ մի ոգնութեան չի ստանում: Փոքրիկ Իվանի առաջին դպրոցը դառնում է իր հոր թողած գրադարանը, վորի զրքերը մեծ սիրով կարդում է նա: Ապագա առակագրի գիտակցական կյանքը զուգադիպում է Ռադիշչեւի և Նովիկովի գրական-հասարակական գործունեութեան շրջանին: Կոնիւղը քսան մեկ տարեկան էր, յերբ լույս ընծայվեց Ռադիշչեւի հանճարեղ գիրքը՝ «Ժանապարհորդութեան Պիտերբուրգից Մոսկվա», և յերբ բանաստեղծից նրա հեղինակը: Նա կարդում է ժամանակակից առաջավոր գրականութեանը, առանձնապէս Նովիկովի սատիրական ժուրնալները և հրապարկում է այն հեղինակները ստեղծագործութեաններով, վորոնք ցայտուն կերպով արտացոլում է արտահայտում է ինչ ֆրանսիական բուրժուական հեղափոխութեան իդեաները: Հետագայում, յերբ Կոնիւղը հանդիս է գալիս վորպէս հրապարակախոս, ժուրնալիստ, նա պահպանում է Ռադիշչեւի և Նովիկովի միապետութեան, ճորտատիրական կարգերի դեմ պայքարի արագիցիաները:

Գրական ստաւարեղ իջնելով, Կոնիւղը յերկար ժամանակ վորոնում է իրեն: Նա ցանկանում է գտնել, թե վոր բնագավառում ինքն ավելի հաջող գեղարվեստական յերկեր կա: Նա տասնհինգ տարեկան էր, յերբ փորձ արեց գրել սոցիալական մի սատիրա՝ «Կոֆեյնիցա» վերնագրով, ապա անցնում է արա-

դեղեային և գրում «Կրեպատրա»-ն: Սակայն թե կամեղեային և թե արագեղեային բնագավառներում, չնայելով պոետի ջանքերին՝ գրել վոյթիւրյան տիպի արագեղեային Ռուսաստանում, նա մեծ հաջողութեան չունեցավ: Այնուհետեւ Կոնիւղը գրում է հրապարակախոսութեանը: Զախարանց մեծ գեր և կատարել նրա «Պոչտա դոխով» ժուրնալը (1789—1791 թ.թ.) և «Զրիտել»-ը (1792 թ.): Սատիրական այս ժուրնալները դարձան ժամանակի ամենաառաջավորները, և համարձակ կերպով քարոզում էին հակաֆեոդալական, հակաառաւարական իդեաներ, շատ խիտա ծագրի յենթարկելով ժամանակակից միապետական կարգերը: Կոնիւղի սատիրական ժուրնալները դարձան 18-րդ դարի ամենախառնոր, առաջավոր, դեմոկրատիկ սրգանները: Գրականութեան պատմաբաններն ասում են, վոր Ռադիշչեւը աշխատակցել և Կոնիւղի ժուրնալին: Ճորտատիրական սխառմի, ցարական բյուրոկրատիայի քննադատութեանը Կոնիւղի կողմից այնքան ուժեղ էր, վոր կառավարական ցենզուրական մարմինները ուշադրութեան են դարձնում Կոնիւղի ժուրնալներին և հակադրութեան սահմանում նրանց վրա:

Ֆրանսիական բուրժուական հեղափոխութեանը ցնցեց ամբողջ աշխարհը և ամենից շատ Ռուսաստանը: Յեկատերինա 2-րդը, վորը ցույց էր տալիս, թե ինքը սիրում է հալանաւարում և գրականութեանը, գիտութեանը, հեղափոխութեանից սարսափած վայրենի հալածանք է սկսում ընդդէմ առանձնապէս առաջավոր, դեմոկրատիկ մամուլի:

Այդ ժամանակ Կոնիւղը ապարան ուներ, վորտեղ հրատարակում էր առաջավոր գրականութեան: Խուզարկութեան են յենթարկւում արարանները և դրանց թվում Կոնիւղի ապարանը: Սակայն այդ խուզարկութեանը վոչ մի արգունք չի տալիս, վորովհետեւ, ինչպէս ասված էր պաշտոնական դիկտացիոն մեջ, «վնասակար զրքեր չգտնվեցին»:

Կառավարական այս հալածանքը յերկուստեք է ազդում Կոնիւղի վրա: Նախ նա վորոշ տակտիկական նահանջի յե դիմում, վոր հեռացնի իր վրայից Յեկատերինա 2-րդի ցերեքների դահձային աչքը, ապա նա գալիս է այն ճիշտ յեղրակացութեան, վոր առակագրութեան միջոցով կկարողանա ավելի ազա-

արտահայտել իր անսխալ իրականները: Ահա թե ինչու Կոնիովն անցնում է առակագրության և 1788 թվից կապարում է անաշխիժ փորձերը, և հետո վերջնականապես նվիրվում է առակագրության: Նա նկատում է, վոր իր ստեղծագործական ընդունակություններն այս ընտելացումն է առանձնապես գրեթե անհրաժեշտ: Կոնիովն գտնում է պրոֆեսիոնալիստ գրականագետ-առակագիր: Մեկը մյուսի հետեվից լռյա են տեսնում նրա առակները, սկզբում մեծ ընդմիջումներով, ապա նրա ստախրական ստեղծագործական շարվածն ալիքի և ալիքի արագ ու ուժեղ և ցայտում:

Կոնիովն մեռավ 1844 թվի նոյեմբերի 9-ին, թողնելով հակադաս առակային գրական ժառանգություն:

Գրականության պատմության մեջ նկատվում է հետևյալ որինաչափությունը, յերբ իշխող դասակարգերը հալածանք են սկսում այս կամ այն գրողի ստեղծագործական գործունեություն: Թյան դեմ, գրողը միշտ վորոնում է պայքարի նորանոր միջոցներ: Նա հրապարակախոսությունից անցնում է կամ գիտական աշխատանքի, կամ գեղարվեստական գրականության, վորդեսգի շարունակի նոր ձևերով արտահայտել փրկող կարգերի դեմ ուղղված իր իրականները: Իվան Աեդրեկիչ Կոնիովն պատկանում է այսպիսի բախտ ունեցող գրողների թվին: Հրապարակախոսություն մեջ ինչքան նա աշխատում էր գրույշ արտահայտել յեղովստյան լեզու գործածել, այնուպես նախիվ պարզ գրեթե փոխում էին Կոնիովն քաղաքական-հակաֆեոդալական հայացքները: Այս գեղքում Կոնիովն պետք է կամ շարունակեր պայքարն անկախ նրանից, վոր նա կարող է հալածվել, բանտարկվել, կամ թողնել հասարակական գործունեությունն առողարկը և կամ դիմել իրենուղիական պայքարի ալ գնքերի ողնությունը: Կոնիովն զիմեց գեղարվեստական գրականության մի այնպիսի ժանրի, վորը մի կողմից աննկատ էր դարձնում նրա հակաֆեոդալական իրենները և մյուս կողմից հնարավորություն էր տալիս ել ալիքի ուժով և խորությունը ծագրել իշխող դասակարգերի պարադիքի, նրանց կյանքի նեխվածությունը և այլն: Այդ գրական ժանրը առակն էր:

Կոնիովն իր առակներում հրապարակախոսական հիմնական իրենները գեղարվեստական վերաբարադրություն և ալիք: Ավիլին, նա խորացնում է իր քաղաքական ստախրան՝ ընդգնմ իր ժամա-

նակի իշխող դասակարգերի—ալնվականության, կալվածատիրության, չիտովնիկության, ինչպես նաև առեվտրականության: Նա իր առակներում ալիքի համարձակ է, ալիքի խոշոր, վորովհետև գեղարվեստական առակը հնարավորություն էր տալիս հանձարեղ առակագրին թագնել որինկալիվմի գլխակի տակ և ցույց տալ, վոր ինքը նմանվում է ուսալ կյանքին: Այստեղից էլ ուսալիվմի անհրաժեշտությունը Կոնիովն առակների մեջ:

Կոնիովն դարձավ ուսալական գեղարվեստական սեպիդմի ամենախոշոր և առաջին ներկայացուցիչներից մեկը: Զնայած այդ որինկալիվմին, Կոնիովն միտումը յերեմում է նրա ամեն մի առակից: Նա միաժամանակ ուսալ միտումնալոր գեղարվեստական գրականության առաջին և խոշորագույն ներկայացուցիչներից մեկն է: Ինչպես հայտնի յե, Ենդելը գրեթե անհրաժեշտ էր այդ կարեկորագույն կողմերից մեկը: «Ժամանակակից ուսն և նորվեդիական գրողները, — գրում է Ենդելը, — վորոնք գրում են սքանչելի վեպեր, բոլորն էլ համապարփ միտումնալոր են» («Մարքս-Ենդելը արվեստի մասին»):

Վորդես խոշոր գրական դեմք, Կոնիովն ծանոթ էր դարաշրջանի բոլոր դասակարգերի կեցությունը, նա խորը և բաղմակողմանի ընդգրկում է նրանց կյանքը և տալիս բարձր գեղարվեստական վերաբարադրությունը, այդ կյանքի աղտացումը: Այս բարձր գեղարվեստականությունը, յերեմիվմիներ ընդհանրացման հիման վրա Կոնիովն իր տենդենցների մեկնությունը ծածկում է գեղարվեստականության գլխավոր և գրանով ալիքի բարձրացնում իր առակների գեղարվեստական նշանակությունը:

Կոնիովն ծագրում է թագավորներին և թագածառանդներին («Կորյունի դասախարակությունը»), հարուստ աղնվական մեծատուններին («Սագեր», «Վեմոմ»), պալատական պաշտոնեությունը և ժլատ հարուստներին («Միբոն»), չիտովնիկությունը, բյուրոկրատիային («Պատգամախոս»), առեվտրականներին («Առևտրական»):

Այս դասակարգերի կյանքը, կենցաղը Կոնիովն հայեցողորեն չէ, վոր վերաբարադրում է: Նա ձգտում է վորոշակի գրեթե ան իր վերաբերմունքը գեպի իշխող դասակարգերը:

Կոնիովն վերաբերմունքը, յեթե, նկատի ունենանք նրա առակների հիմնական և գլխավոր տենդենցը—ժխտողական և,

սարկաստիկ: Միայն հասարակական մի դասակարգի յե, վոր
Կոխովը ծագրում է վոչ սարկաստիկ— վոչնչացնող, այլ յումո-
րիստորեն— ուղղելու նպատակով: Դա գլուղացիութունն է: Կոխ-
ովը ամենաուժեղ քննադատության և ծագրի յե յենթարկում
էր հայրենիքի վրա հորձակվող ինտելիկենտական ուժերին—
նաղորտներն («Գայլը շնանոցում»): Վերջապես Կոխովը ծագ-
րում և աղմկական ինտելիգենցիային, արտիստներին և քննա-
դատներին:

Իր առաջներում Կոխովը զարգացնում է իր քաղաքական,
փիլիսոփայական քաղաքական հայացքները և վերջում հաճախ
սկստենցիաներ և կարգում բնթերցողներին, վարպետի հոսկա-
նալի լինի, թե «առաին ինչ է ապացուցում»: Իր բացատրու-
թյունները Կոխովը տալիս է շատ պարզ և վորոշակի կերպով:
Սակայն նրա ստեղծագործության առանձնահատկությունը հենց
նրանումն է, վոր չնայելով հեղինակը հայտնում է իր առաին
հիմնական նպատակը, ընթերցողը միշտ էլ մի քանի անգամ և
մեծ բավականությամբ և կարգում Կոխովի առաջները: Սա
բացատրվում է Կոխովի առաջներին իդեական խորությամբ,
սրամատթյամբ և գեղարվեստական կատարյալ մշակվածությամբ:

Ինչդեռ ասվեց, Կոխովն իր մի շարք առաջներում պատ-
կերացնում է ուսու գլուղացիությանը, տալիս է նրա կյանքի
գեղարվեստական արտացոլումը: Այս տեսակետից Կոխովը Ռա-
դիշևիկից հետո ամենախոշոր դեմքն է, վոր ձգտում է գլուղա-
ցիությանը հանդես բերել գեղարվեստական գրականության մեջ,
գարձնել նրան իր շատ առաջների գլխավոր հերոսը: Չի վոր թեև
ժողովուրդն էր կյանքի մեջ գլխավոր հերոսը, գլխավոր ստեղծա-
գործ ուժը, այնուամենայնիվ մինչ այդ գեղարվեստական գրա-
կանության մեջ գլխավոր հերոսներ էին դառնում թագավոր-
ները, իշխանները, չինովնիկները, ազնվականները, սակայն ժո-
ղովուրդը կամ բուրժուազիան հանդես չէր գալիս, կամ շատ և շատ
անհկատելի յեր գեղարվեստական գրականության մեջ:

Կոխովը խոշոր քայլ է կատարում վերացնելու գրականու-
թյան այդ ակնրախ հակասությունը, ձգտելով գրականության
դեմոկրատացման:

19-րդ դարի ուսու դեմոկրատ-հեղափոխական գրողների
հիմնական տեսչենցն էր իրենց ստեղծագործություններով արթ-

նացնել ժողովրդին, նրան ինքնագիտակցության բերել, պայ-
քարի հանել ընդդեմ ֆեոդալական և բուրժուական հարաբերու-
թյունների:

Կոխովը նույնպես խորը ուշադրություն է դարձնում հասարա-
կական կարեվոր այս կողմի վրա. հա մի շարք առաջներում
պատկերում է ժողովրդի կրած ֆեոստներն այն բանի շնորհիվ, վոր
նա չի ճանաչում իր դասակարգային թշնամիներին: «Միրոն»
ստակի մեջ հեղինակը պատմում է միլիոնատեր Միրոնի մասին,
վորի մասին տարածված էր այն կարծիքը, վոր նա վոչ մի
կոպեկ չի տա աղքատ ժողովրդին: Միրոնը, վարպետի փոխի էր
մասին այդ բացատրական կարծիքը, հայտարարում է, թե իր
տան դռները ամեն շաբաթ որ բաց են ժողովրդի համար: Միա-
ժամանակ բաց է թողնում իր շները: Աղքատ ժողովուրդը մոտե-
նում է Միրոնի տան, սակայն շները հարձակվում են ու
ժողովրդին հալածում. ժողովուրդը հեռանում է, սակայն դատում
է այսպես.

...Нельзя Мирону надивиться;

Жаль только, что собак таких он держит злых

И трудно до него добиться:

А то он рад последним поделиться.

Կոխովն այսպեղ ցույց տալով, վոր ժողովուրդն իսկական
մեղավորին չի ճանաչում, իր կողմից ավերացնում է.

Видать случалось часто мне,

Как доступ не легок в высокие палаты;

Да только всё собаки виноватые—

Мироны ж сами в стороне.

Բայց Կոխովը տեսնում է արդեն ժողովրդի մեջ վորոշ
տարրերի, վորոնք ճանաչում են իրենց թշնամուն և, չնայելով
թշնամու բուր կեղծավորություններին, չեն խարվում և վոչնչաց-
նում են նրան («Գլուղացին և ոձը»): Կոխովը ծագրում է,
քննադատում և ժողովրդական ուժերի ջլատվածությունը, վորի
պատճառով գլուղացիության աղատագրության, յերջանկության
գործը տեղից չի շարժվում: Իրան խանդարում է այն, վոր
ժողովրդի ընդհանուր գործին լծվելով, մարդիկ միաժամանակ
տարբեր ուղղությամբ են քաշում այն («Կարապը, ձուկը և
խեցգետինը»):

վերջը յեկալ, առաջարկում և խաղաղություն, հաշտության դա-
շինք կնքել: Սակայն վորսացողը չի համոզվում գալլի առաջար-
կի անկեղծությանը և ասում է, վոր դալլի հետ այլ կերպ
չախալի վարվել, քան նրա կաշին քերթել: Կոխլովը վորսացողի
տակ, ըստ յերևույթին, նկատելու էր զենքերով հրետանու վրին, վորը
տաղանդավոր և վործված գործարար էր:

Կոխլովի հանձարն ընդգրկում է հասարակական կյանքի
ընդ որ բնավախճները: Նա պատկերացնում է, թե ինչպես շա-
հագործող դասակարգի ներկայացուցիչները—առյուծը, գալլը,
աղվեսը վճռում են ժողովրդի բախտը առանց նրան հարցնելու:

«Ստալինական ժողով» աստիճան Կոխլովը նկարագրում
է, թե ինչպես գալլն առյուծին դիմել է և ցանկացել ավագ նշանակ-
վել վոչխարների մոտ: Բոլոր կենդանիները ժողով են գումա-
րում հարցնելու, թե նպատակահարմար է արդյոք գալլին վոչխար-
ների վրա ավագ նշանակել: Բոլոր կենդանիները հավաքվեցին,
վոչ վոք դեմ չխոսեց: Դալլը վոչխարների վրա ավագ նշանակվեց:
Բայց ամենակարևորն այն էր, վոր վոչխարներին չեղին հար-
ցրել ցանկանում էին նրանք գալլի ավագությանը, թե վոչ Բանն
եւ այն է, վոր վոչխարները մոռացվել էին, այնինչ նախ նրանց
պիտի հարցնեյին:

Կոխլովն իր առակներում ծաղրում և նաև մարդկանց
ժլատությունը և յերախոտամոռությունը («Ժլատը և հավը», «Ոռ-
զը և կաղնին»), հարմարվողականությունը («Յերկու շներ»)՝
Կոխլովը չի խնայել իր ժամանակի սեպիցիոն ինտելիգենցիային,
հատկապես ուսուսակցիոն, անձաշակ քննադատական մտքի
ներկայացուցիչներին (Սենկովսկին, Բուլգարին և ուրիշները)
(«Նշը և ստիակը», «Պարնատ», «Կիւռն և արլորը»): Նա տալիս է,
թե ինչպես նրանք չեն հասկանում զեղարվեստականությունը
և հաճախ խկական բարձր զեղարվեստական յերկերն ավելի ցած
են գնահատում, քան զեղարվեստականությանից դուրի յերկերը:
Իսկ հաճախ սեպիցիոն մամուլի ներկայացուցիչները, ինչպես
կիւռն և արլորը, չառնենալով այլ գովազներ, իրենք են իրար գո-
վում:

Պոեզիայի իդեալան հագեցվածությամբ Կոխլովի հետ կա-
րելի չէ համեմատել (անցյալ գրականության մեջ) Թադևոսյանին:

Կոխլովը սուս զեղարվեստական գրականությանը տվեց ավելի
զեմեղրատական ըմբռնակություն:

Ստալին վորդես գրական ժանր յարհամարհված էր,
Կոխլովը գրական այս ժանրը հասցրեց անհախճաց զարգացման:
Հարյուրից ավելի տարի յի անցել նրա ասեղծագործություն-
ներից, սակայն Կոխլովը մինչեւ այժմ վոչ միայն չի հնացել,
այլ և ստացել է ավելի ժամանակակից և կյանքի շատ և շատ հրա-
տառ խնդիրներ արտահայտող զրոյ: Նրա ժամանակակից զրոյ-
ներից վոչ մեկի գրվածքներն այնքան ժամանակակից և պրակ-
տիկ նշանակություն չեն ունեցել, ինչքան Կոխլովի հակաֆեո-
դալական առակները:

Սրանով էլ բացատրվում է այն հանգամանքը, վոր նրա
ժամանակակից վոչ մի հեղինակի գործ այնքան մեծաքանակ
ախրածով չէր հրատարակվում, ինչքան Կոխլովի առակները:
Դրանք հրատարակվում էին այդ ժամանակի համար բացառիկ
բարձր տիրաժով (39,000): Այս էր պատճառը, վոր գրովածառ
Սմբրդինը Կոխլովի առակների հրատարակման ձեռնադրոհը
վերցրեց ստոր ստորով:

Կոխլովի այս մեծ ժողովրդականությունը բացատրվում է
նախ նրանով, վոր հասարակությունն ավելի և ավելի հետաքր-
քություն էր ցույց տալիս զեղարվեստական-հասարակական
կյանքը և այդ կյանքի սեպ զեղարվեստական պատկերումը
ավագ Կոխլովի առակները: Այդ մեծ ժողովրդականությունը
բացատրվում է և Կոխլովի առակների բարձր զեղարվեստականու-
թյամբ, պարզությամբ, որամտությամբ, կենդանությամբ, հա-
կիրճությամբ և խորը բովանդակությամբ:

Թիւրանիկ, խոսելով Կոխլովի առակների ժողովրդականու-
թյան մասին, հետևյալ ճիշտ քննադատարարական և կատարում.
«Ժողովրդականության վարակը մեծ վորակ և Փառքերի բոլոր
սեպիցիոն մեջ ամենատարածվածը, ամենատանկաշուրը ժողո-
վրդական փառքն է»:

Կոխլովը սուս ամենաինքնուրույն գրողներից մեկն է,
չնայելով, վոր նա նշանակալի չափով վերածաղկման է յենթարկել
Յեղովրդի և Լաֆանտների առակները: Ամեն մի հանձար
և ինքնուրույն լինի,—ասում է Թիւրանիկն, բայց նա չի նշա-

նակում, վրա ամեն մի ինքնուրույնություն դա հանձնարելու
թյուն է Կախովն ունի թե մեկը և թե մյուսը:

Կախովը խոշոր քաղաք ամառ մղից ամառ գեղարվեստական
գրականությունը մի կողմից ինքնուրույնության ճանապարհով,
մյուս կողմից համաշխարհային գրականության աստիճանին հաս-
ցնելով: Թեև Կախովը պատկերում է զանազան կենդանիների,
սակայն նրա բոլոր աստիճանները վերցրած են սեպ ճանապարհական
կյանքից և նրանցից «ռուսականությունը և բուլղարը»: Ռուսական
կոլորիտը, յուսուրը, գեղարվեստական արտահայտությունը յեղա-
նակները, սրանք բոլորն էլ տիրիկ ռուսական մայրաքաղաքին են:
Քննադատությունն իրավացի նկատել է Կախովի աստիճանների
ռուսական բնույթը, նշելով, վրա Կախովի աստիճաններում արջը
ռուսական արջ է, հավը՝ ռուսական հավ:

Կախովի աստիճանների մեջ բնորոշ է հեղինակի լակոնիկ վեճը,
սրամատթյունը, հարուստ լավանդակությունը: Նրա ամեն մի
աստիճանի մեջ խառցված կերպով արված է մայրաքաղաքի սեպ
կյանքի փխխտությունը:

Քեյխնակին իրավացի բերն ասել է. «Պաշտիկի պոեզիայի մեջ
արտացոլվել է ամբողջ Ռուսաստանը—նրա սպառնալից մոլուց ամ-
բողջ քաղաքականությունը և բաղժանկարմանությունը: Կախովն
արտահայտել է, և սեպ է ասել արտահայտել և լայնորեն և
լրիվ կերպով, ռուսական մոլուց միայն մի կողմը—նրա ամբողջ
խելքը, պրակտիկ միտքը, նրա փորձված կենսական խմայտու-
թյունը, նրա պարզեցումը և շար իրոնիան»:

ԴԵԿԱԲՐԻՍՏԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՆ

Դեկաբրիստական շարժումը, վերը ցնցեց ամբողջ Ռուսաս-
տանը, անջնջելի հետք է թողել ռուսական մոլջ հասարակական
մտքի, կեցությունների և հասկացումների գեղարվեստական գրականու-
թյան մեջ:

Այս շարժումը ստեղծեց մի ուժեղ գրական հոսանք—
դեկաբրիստ բանաստեղծներին և արձակագիրներին, ստեղծեց
իր ուրույն դպրոցը, պոեզիայի մեջ և վիթխարի ազդեցություն
ունեցավ հետագա գեղարվեստական գրականության վրա: Հե-

ցենն ու Ուսարիվը, վրա իրողվել էյին պայքարել այն գործի
համար, հանուն վրա կախովցին հինգ դեկաբրիստները, իսկա-
պես իրենց ամբողջ կյանքում անընդհատ պայքարեցին ընդդեմ
ֆեոդալիզմի, միտայնություն, հանուն դեմոկրատական կարգերի,
հասարակական Դեկաբրիստ պոետները խոշոր չափով աղդել են
Պաշտիկի, Լեյմոնտովի, Տարաս Շեվչենկոյի, Ուսարիվի,
Նեկրասովի պոեզիայի վրա Ռուսական գեղարվեստական մտքի
այս նշանավոր ներկայացուցիչները վաղիվորվել են դեկաբրիս-
տական պոեզիայով, իրենց ստեղծագործություններին տվել են
դեկաբրիստական պոեզիային հատուկ քաղաքական հարուստ իդեո-
ներով հագեցվածություն, հեղափոխական թափ:

Դեկաբրիստական շարժումն արտահայտություն են հասարա-
կական այն հակասությունների, վրա ռուսական իրականու-
թյան մեջ իշխում էյին 19-րդ դարի առաջին քաղաքական:

Այդ հակասությունները բնորոշվում են նախ անապո-
նիտական հակասությունը ամբողջ իշխող ազնվականության
կախվածությունը և ճորտ պաշտպանության մեջ, ապա ազնի-
վանության կախվածությունը առաջին առաջ և այդ ազնիվա-
կանության մեջ և այդ փոքրամասնությունն արևմտյան փողոցների
հակայական մեծամասնությունը, իշխում էր տնտեսական, քաղա-
քական ազնվական և իդեոլոգիական: Այդ չնչին փոքրամասնությունը
ամեն տեսակի վայրենի շահագործման էր յենթարկում ճորտ
գյուղացիությանը: Նրանք կամայական գաղանային վերաբեր-
մունք էյին ցույց տալիս դեպի աշխատավորությունը: Այդ
ժամանակվա թերթերում կարելի էր հաճախ կարդալ— «Ստոլ-
յերնոստաբոլ սոցիի, ցանկանում էմ փոխել վրադարձական շահ
հետ», կամ «ճանաչում էմ մեջ թանկ գնով գյուղացիական
մեծամասնությունը—մարդ է կին, 12 և 14 տարեկան արական սեռի յերևու-
մանը համար յերևալիս ենում»:

Այս բոլորը կատարվում էր այն ժամանակ, յերբ Յեկո-
նովում վաղուց վերացվել էր ճորտատիրությունը, իսկ Ֆրան-
կոն բուրժուական հեղափոխությունը իր հաշիվն էր մար-
ում ֆեոդալական մնացորդների հետ: Զորավորներն անասուն-
ի պես վաճառվել ռուսական պրոդրեսիվ, ազնվականության
շահմոխի և գայլաբերի պղծում էր առաջացնում Ռուսա-

կան լավագույն մտածողներն իրենց բոլորի ձայնն ելին բարձ-
րացնում ընդդեմ միապետութեան, ճորտատիրութեան Այս արա-
մադրութեանն ավելի և ավելի յիւր ծավալվում:

Այս բոլորը հարկադրում եւ իշխող դատաւարներին դիմել
այնպիսի միջոցառումների, վերականգնել կոստյումի ազատագրական,
գեմոնկրատական մտքի զարգացումը, հետզհետեւ աճող դեպոզիտա-
կան հոգեւորները Աւերստանը Աւաջինը հանդես և գալիս իր
յիւրեքերեսանի քաղաքականութեամբ նա ստիպված և լինում մի
շաղթ լինելով ձեռնարկումներ անցկացնել, սակայն սա չի ունենում
զործին Ազնվականութեան գանապան շերտերում նրանք, վերանք
ավելի հեռաւոր և յիւր և ավելի ունալ ելին տեսնում,
բնականաւորապէս շարժման ընթացքը, պահանջում ելին
ավելի արմատական ռեֆորմներ:

Պարտադրաւոր իրենց արմատական բարենորոգումների
ծրագրին ազատորեն քարոզել, լավագույն և վճարական տարրերը
համախմբվում են զանազան կազմակերպութեաններում, ստեղծ-
ւում են կոնսպիրատիվ օկղոսւթեանքով զանազան միութեաններ
Ռուսաստանի հյուսիսում, հարավում և այլու:

Բոլոր գեկարբիստ պոետների համար ընդհանուր արածա-
դրութեանը, դա անբաժանելիութեանն եւ ցարական ազնվական
գինիորական գիկատուրայից և ռեֆորմների անհրաժեշտութեան
իզեան:

Սակայն տարրեր կերպարանք և լուծում և ստանում այն
հարցը, թե ինչ ուղղութեամբ և ինչ չափերով պետք և անց-
կացնել ռեֆորմները Ազնվականութեան առաջավոր տարրերը
լցվում են հեղափոխական տրամադրութեամբ Ար մասը (չյու-
սիսայինը) պահանջում և միայն սահմանադրական միապետու-
թեան Մյուս մասը, Պետսիկ գեկալարութեամբ, պահանջում և
ավելին—հանրապետական-գեմոնկրատական կարգերի ստեղծում:

Դեկարբիստական շարժումը ծավալվում և բաժանական
թվերին և բանկում և 1825 թվի գեկալարեղի 14-ին:

Դեկարբիստները գիտակցաւոր դեպի մահ ելին դնում նրանք
ցանկանում ելին արթնացնել Ռուսաստանը նրանք արթնացրին,
Հեքցին, Հերցին և արթնացրեց ազնուներին:

Դեկարբիստական շարժումը նախադրեաւորապէս մի
կողմից քաղաքական խմբակների կազմակերպման, մյուս կող-

մից զազախարտիւն տրապազանդայի ճանապարհով Դեկարբի-
ստական շարժման իգեական պայքարի գլխավոր գնը հանդի-
սացաւ գեկարբիստական գրականութեանը Այդ շարժումը տը-
վեց այնպիսի նշանավոր գեկարբիստ-պոետներ, ինչպիսիք
եյին Ռիլկեր, Կյուսիլերեկերը, Ռայնիսկին, Մարքիսկին, Սյ-
Ուրեկսկին և ուրիշները Դեկարբիստ պոետները ստեղծեցին
իրենց զարգացման նրանք մեծ չափերով զարկ տվին քաղաքական
պոեզիայի զարգացմանը, պոեզիան կյանքին մասնցնելու
գործին, կյանքի յիւրեքութեանը հեղափոխութեանը, ինչ-
պատեւելու Ամեն մի գեկարբիստ պոետ ստեղծագործելու
մասնում եւ, վեր ինքը նախ քաղաքացի յի, ապա պոետ, և
պոեզիային նվիրվելով նա կատարում եւ իր քաղաքացիական
պարտականութեանները Դեկարբիստական պոեզիայի գլխավոր
գեմը Ռիլկեր իր «Մայնարովսկի» պոեմում հայտարարում և
գեկարբիստական պոեզիայի հիմնական սկզբունքը:

Ты не убоишься в них искусства
Зато найдешь живые чувства.
Я не поэт а гражданин.
(ВОЙНАРОВСКИЙ)

Բոլոր գեկարբիստ պոետները ձգտում են իրենց ստեղծա-
գործութեանները վերածել մի մեծ շեփորի հասարակական
գիտակցութեանը արթնացնելու, հասարակական առաջավոր
տարրերին պայքարի կոչելու համար նրանք ձգտում են վոգե-
վորել իրենց մեծ իգեաներով, հույս ներշնչել աշտոպ հաղթա-
նակի նկատմամբ և նախորդ նախադարաւորապէս չորդալ, չընկ-
ճրվել կախազանի առաջ, Այս շնչով և տոգորված Ռիլկի, Սյ-
Ուրեկսկի, Ռայնիսկի, Կյուսիլերեկերի վտանաւորները:

Դեկարբիստ Ռայնիսկին ասում և. յես իմ կյանքը մար-
կանց ևմ նվիրել և մեռնելիս յես սպասում եմ մոլ թի նարո-
սուք, վոլ թի վիշտ, այլ իմ գործը հաստատող ժպիտներ:

Դեկարբիստներն իրենց սրբազան պարտն ելին համա-
րում կովի դաշտը նետվել և ժողովրդին արթնացնել:

На поле славы боевое,
Зовёт вас долг, добро святое:
Спешите там...
Пробудит он народный сон.

Նրանք յերազում էյին այն ժամանակների մասին, յերբ
Ռուսաստանում կլինի ազատություն, յերջանկություն, խաղա-
ղություն, չեն լինի բռնապետներ, կռուներ, ճշտակ-
բուրջյան ամբողջում դրած «Ռիլեի ստակը» փոտանափորում
յերգում է.

Несу товарищу привет
Из той страны, где нет тиранов.

И видит: на Руси святой
Свобода, счастье и покой...

Կռուները փոխարինում են Ռիլեին, վերջես ուսն ժո-
ղովրդի ազատագրությունը յերգովի և հանուն ազատության
մենողի.

Свободу русскому народу
Могучим гласом я воспел,
Воспел и умер за свободу!

(«ТЕНЬ РЫЛЕЕВА»)

Ստիպն, գեկարբիստ պոետները, ինչպես փոքր գեկար-
բիստական շարժումը, կարծում էյին ժողովրդից: Իսկ ժողովուր-
դը հանդիսացել և բոլոր ժամանակների հեղափոխությունների
և ազատամարտիկների հաղթանակն ապահովող միակ ուժը:
Դեկարբիստները զղում էյին իրենց այդ ուժից կարծում յինկը:
Նրանք մի կողմից դանկանում էյին, վերսնում էյին կարծումու-
թյունը ժողովրդի հետ, մյուս կողմից վախենում էյին նրա հեղա-
փոխական խափից, նրա լիակատար գիտակից դարձնելու թյու-
նից: Անասիան ատելությունը դեպի միահեծան ինքնակալու-
թյունը՝ գեկարբիստներին վազեցրեց: Երբ լցնում դատման զգա-
ցումով, հավատ ներշնչում իրենց արդար գործի փերջնական հաղ-
թանակի հետամտմամբ: Ստիպն միշտ չէ, վեր նրանք փառհու-
թյամբ էյին խոսում իրենց յերազանքների իրականացումը
տեսնելու մասին, մատակա ըմբատացման հաղթանակի մասին:
Այսպիսի էլ գեկարբիստական պոետիայի ստանալի բնույթը
և նրանց սանդաղորդությունների լիբեկականությամբ հաղեց-
ված լինելը:

Բոլոր գեկարբիստ պոետներից Ռիլեն և, վեր, ինչպես
կիրակետ, իր մեջ կենտրոնացրել և արտացոլել և գեկարբիս-

տական պոետիայի հիմնական կողմերը ամենից ավելի խոր-
թյամբ և պարզությամբ:

Ավելի մանրամասն իտանք նրա մասին:

Ռ Ի Լ Ե Յ Ե Վ

Կոնդրատիկ Ֆեոդորովիչ Ռիլեյի մասին և 1795 թվին,
մանր կալվածատեր գինորակների ընտանիքում: Նրա հայրը
յեղել և կոպիտ, անկիրթ մի գինորակ, ծեծել և կոպիտ
վարդուն: Այս պատճառով պատանի Ռիլեն 1801 թ. աշխու-
թյամբ և բնագույնում կապեցական կորպուսը (Պետերբուրգում),
վարդել նա ստանում և կանանավոր կրթություն: Վարդես ա-
շակերտ նա շատ լավ եր սովորում, նա տանձնապես մեծ սեր
ունեն գեղի բնիկեցանությունը: Վարդես լավ սովորող և ամե-
նակարգացածներից մեկը, Ռիլեն վաշեցում և բնիկեցների սերն
ու համակրանքը: Ռիլեն սիրվել և նաև իր շատ լավ բնկերակա-
նության համար: Նա կապեցական կորպուսը վերջացնում և
1814 թվին Սրանից հետո մասնակցում և, վարդես սպա, նա-
պոլեոնական իտանքիցիայի գեմ դուրս յեկած ուսանական զորքի
մղած կռիվներին, լինում և Փարիզում: Վերադառնալով կալից
Ռիլեն յերեք տարի ապրում և Վորոնեժի համալսարանում: 1818
թվին թաղնում և գինորակական ծառայությունը և, գնալով Պետեր-
բուրգ, այնուհետև միշտ ապրում և մայրաքաղաքում: Ռիլեն վո-
րոշ ժամանակ ծառայում և նեկերբուրգյան քրեական Դատարանում:
Այս պաշտոնում Ռիլեն ծառայում եր մեծ բարեխղճությամբ
և օրինակելիությամբ և պաշտպանում եր գյուղացիության շա-
հերը: Ռիլեն նա աչքի չէ ընկնում իշխան և Թաղումիսիոն
գեմ ըմբատացած գյուղացիության շահերը պաշտպանելու այն
ժամանակ, յերբ իմպերատորից սկսած մինչև վերջին չլիով
նիկները կատաղել էյին Թաղումիսիոն գյուղացիության դեմ:
Ռիլեն չէր վախենում բարձր գինորակների յառաջացող
համարձակորեն արդարությունը եր պաշտպանում: Այն պատ-
ճառով Ռիլեն անունը տարածվում և հատկապես գյուղացիու-
թյան մեջ, վարդես նրանց շահերը պաշտպանողի:

«Մի անգամ, — պատմում և գեկարբիստ Բեստյուժնիկը, — մի
քաղքենու, կարեվոր կասկածների առթիվ, բռնում եղև և նի-

կայացնում սպամական նախնադատիկա Միլոբազովիչին: Քաղաք-
նուն հարցաքննիչին Միլոբազովիչը նրան սպառնում է բոլոր
տեսակի պատիժներով, յիթի նա չլսատովանվի: Սակայն քաղ-
քենին անմեղ էր և չլսատովանվեց: Այն ժամանակ Միլոբա-
զովիչը սպառնում է նրան հանձնել քրեական դատարանին,
իմանալով, թե ինչպիսի գվհամությամբ և հասարակ ժողովուրդը
հավատում դատավորներին: Քաղքենին ընկնում է նրա վտանները
և շնորհակալություն հայտնում արտասվելով: «Առաջիկա խնդ-
րեմ, — բացականչում է գինվորական նախնադատիկա, — ինչպիսի
գթություն եմ քո նկատմամբ ցույց տվիս: «Դուք ինձ դատի
տվիք» — պատասխանում է քաղքենին, — և յես գիտեմ, վեր աշմ
կազատվիմ, բոլոր տանջանքներից և կապանքներից, գիտեմ,
վեր կարդարանամ — այնտեղ կա Ռիլեկ, նա չի թողնի անմեղ-
ներին: Խորտակվի»:

Գրական գործունեությունը Ռիլեկը զբաղվում է գեղեցիկ
գեղական կորպուսում սովորելիս 1820 թ. նա սովորեց իր
«~~Առաջնությունը~~» («К. времени») վոտանայի, վերն ուղղ-
ված էր գեղարվեստական գիտատես Արակչեկի գեմ: Ռիլեկը գրում
է նաև աշխարհի վստանավորները, վերոնք չենին կարող սովորե-
վել մամուլում, սակայն ձեռագրով տարածվում էին և յերի-
տպարդությունը հիացմունքով էր կարգում գրանք:

1823 թվին Ռիլեկը գեղարվեստ Ա. Ա. Բնասյունովի հետ
գիտում է հրատարակել «Բեկիլուային Աստղ» սովանախը, վորը
տարին մեջ անգամ լույս տեսավ մինչև 1825 թվիլը և տարած-
վեց մեծ հաջողությամբ:

Անձնական կյանքում Ռիլեկը համարձակ ու պատվասեր
յերիտասարդ էր և տանել չեր կարողանում այն աղնվական-
ներին, վորոնք չարաշահում էին իրենց արտոնությունները:
Նա մի անգամ սպա կնյաղ Շախովսկոյին մեղամարտի յե հը-
րավիրում վերջինիս անբարոյական վարքի համար: Շախովսկոյը
հրաժարվում է:

Ռիլեկը հրապարակորեն կնյաղի յերեսին թքելով նրան
հարկադրում է մեղամարտի դուրս գալ:

1823 թվեց Ռիլեկն իր ընկեր գեղարվեստ իվան իվանո-
վիչ Պուշկինի միջոցով ընդունվում է գեղարվեստական Հյուսի-
սային կաղմակերպության մեջ: Դեկարբիստական կաղմակեր-

պության մեջ գանազան աստիճաններ կային: Աստիճանները
ստադիաները վորովում էին ըստ կաղմակերպության: մեջ
ընտրվողի գիտակցականություն, պատրաստականություն, աս-
տիճանի: Ի. Ի. Պուշկինը Ռիլեկին միանգամից ընդունում է
համազվածների կառուցորդությունը:

Ռիլեկն իսկայն գործի յե լծվում, աչքի յե ընկնում Հյու-
սիսային կաղմակերպության մեջ իր գործին նվիրվածությամբ
և 1825 թ. գտնում է Հյուսիսային Միլոբյան գեղավարը:

Ռիլեկը պատկանում էր Հյուսիսային Միլոբյան ամենա-
ձախ թեմին և այդպիսով մոտ էր հարավային հանրապետության
ներին:

Ռիլեկը պահանջում էր գյուղացիների ազատագրումը հողի
հետ, ձգտում էր գաղանի կաղմակերպության գեղարվեստական-
նը, հասարակական և այլ խավերի մասնակցությունը: Սակայն
Ռիլեկը հույսով չէր լինում մյուս գեղարվեստները, սարսա-
փում էր ժողովրդական հեղափոխությունը:

Դեկարբիստների ազատամարտյան գեղերը Ռիլեկը քա-
տարելից: Սկզբում նա գաղապարովեց չորս կտոր անկողնայա-
թին, ապա ստաիմը փոխվեց յերեսային: Ցարական դատ-
ները նրան կախեցին 1826 թվի հուլիսի 13-ին, Պետերբուրգում
(Լենինգրադում), այժմյան գեղարվեստների կղզում:

Իր ստեղծագործությունների մեջ Ռիլեկը պայքարում է
հանուն նոր պոետի, ստեղծագործ մտղու: Նա, վորպես գեղար-
վեստական պոետայի մեջ տաղին ջուխակի գերակատար, այն
խնդիրը (գաղափարելի նոր տիպի պոետներ) իրավադիրեն
համարում էր իրենց գործի առաջնակարգ խնդիրներից մեկը:
Նա աշխատում է կետիկ պոետի կերպարը: Ցույց տալ, թե վորն
և պոետի գեղը հասարակության մեջ, պոետի կոչումը: Նրա
պարտականությունները Ռիլեկը զգում էր, վոր իրենց քաղա-
քական կարևոր գործը պահանջում է ունենալ նոր բովանդակու-
թյամբ պեղելիս և նոր տիպի պոետներ, վորոնք պետք է մար-
մատապիս տարբերվեն հին տիպի ստեղծագործներից:

Իր ստեղծագործություններում Ռիլեկը լուրջ կերպով դիմի
վում է այս խնդրի մշակմամբ: Այս տեսակետից նրա լավագույն

վոտանալորը «Դերժավին»-ն և Ռիլեկը պահանջում և պահալից
իր հիշանկերով, ստեղծագործությամբ և գործով ուղտակար լի-
նել հասարակությանը՝ Չախաք և պոետի մոտ խոսքի և գործի
հակասություն լինի։ Պոետը նախ քաղաքացի լինելով, պետք է
գործով արդարացնի այն, ինչ արդյունք և իր ստեղծագործու-
թյունների մեջ, Պոետը վոչ մի բանի չպիտի յանձնարվի, բացի
իր գործից, նրան անսահման նվիրվածությունից։ Նա պիտի գիտ
գնա բախտին և ճակատագրին, նա թերության թշնամին և,
նա պետք է բոլոր փորձություններին դիմանա, անգամ կա-
խաղանի կամ գահի մոտ կանգնած ժամանակ նրան ոտար պի-
տի լինի ստոր վախը։ Նա յերգում է։—

С спокойной важностью чела
На эшафоте и перед троном
Ему неведом низкий страх.

Յեղեղով լայլ բարձր սկզբունքից, Ռիլեկը զովերգում է
Բայրոնին, վորը, ըստ Ռիլեկի, իդեալական պոետ և, վարդիպատե
հանդիսանում է պոետ-մարտիրի։

Ինքը, Ռիլեկն իր ընտանացիությունների մեջ հանդես է
գալիս վորպես պաշտարող՝ ընդդիմ աչին պոետին, ինչ փետա-
լական է, բռնապետական։ «Անարժանին» վոտանալորի մեջ
Ռիլեկն անարգանքի սյունին և դամում ուռա ցուտալորը հա-
սարակության ամենատեղի մարդուն՝ Արակչեկին։ Ռիլեկն Ա-
րակչեկին անվանում է միապետին խորամանկորին քծնող և
անշնորհակալ ընկեր, աչբարիշտ բռնապետ, նրան անվանում է
չարագործ, նենդ, սրիկա և ապառնում է նրան, թե յերբեկոց
կգտնվի քեզ սպանողը։

Тиран, вострепещи! родиться может он!
Иль кассий, или Брут, или враг царей Катон!

Այն ժամանակ—ասում է Ռիլեկը,—հայրենիքս կներբողի
այն մարդուն, վորը կսպանի քեզ և աշխարհը կազատի քեզից։
Քո գործերը, դիմում է Ռիլեկն Արակչեկին,—քեզ մերկացնում
են ժողովրդի առաջ։ Նա, ժողովուրդը կիմանա, վոր դու ճշն-
չիլ ես նրան, խել ես նրա աղատությունը, ծանր հարկերով
ես ծանրաբեռնել, հասցրել ես ժողովրդին մինչ աղքատություն,
դժգուհի դրկել ես նախկին գեղեցկությունից։ Ռիլեկն անսահ-
մալ մեծ ցանկություն քաշակում է Արակչեկի անխուսափելի

կործանումը։ Ռիլեկի այս վոտանալորը իր քաղաքական իդեա-
լան պաթոսով կարող է համեմատվել Ռադիշչևի «Ճանաչար-
հորդություն», Պուշկինի «Ապատություն» ստեղծագործությու-
ների հետ։

Ռիլեկն արտահայտում էր առաջավոր հասարակական մտքի
ամբողջ զայրույթն ու ցատումը մոնարխիզմի լակեյ հանդիսա-
ցույ Արակչեկի դեմ։

Ռիլեկը յերազում է այն ժամանակների մասին, յերբ
այլևս չեն լինի ախթաններ, յերբ Ռուսաստանում այլևս մարդ-
կանց անասունների պես չեն վաճառի։ Իր յերգերից մեկում
նա խոսում է այն մասին, թե ինչպես պուղապիկները ծաղվե-
յեն ցարերին վոչնչացնելու։ Այսակից էլ Ռիլեկը գովերգում է
այն հերոսներին, ումի, խելոքության և խիզախության մարմ-
նացում հանդիսացող այն մարդկանց, վորոնք ամբողջակա նը-
վիրվել են ժողովրդի աղատության գործին, (որինակ, վոչնչա-
բովսկին, համանուն պոեմում)։

Ռիլեկի ամեն մի վոտանալորի, պոեմի և խոհի մեջ յերե-
վում է հայրենասերի բացալա դեմքը, նա ձգտում է իր յերգե-
րի փրկության և յերջանկության։ Նա նվիրվում է իր յերկրի
աղատության գործին և իր իդեալից հանդիսացող վոչնչա-
բերանով ատում է։

И казнь будет мне торжеством
Я мнил спасти страну родную
И верен правде до гроба.

Այսպիսի մարդ ազատ կլինի անգամ շղթաների մեջ, վո-
րովհետեւ նա պատրաստ է դոնել ամեն ինչ հանուն ժողովրդի
աղատության և բարորության։

Ռիլեկը մեծ վոգելորությամբ գովերգում է յերիտամարդ-
վայնարովսիւն, վորին նա անվանում է «ժողովրդի բարեկամ»։
Վորը ձգտում է իր հայրենակիցների աղատագրությանը։ Ուն-
բախտյի աղատությանը։ Վայնարովսկին ժողովրդի, հայրենիքի
նվիրվածության սիմվոլն է հանդիսանում։ Ոռչոր անհատներ
գովերգումը, ինչպիսի ուռա, նույնպես և յեվրոպական գրական-
նության մեջ (Բայրոն, Դյոթե), հետապնդում էր մի հիմնական
նպատակ—վոգելորի ժամանակակիցներին հերոսական մարդ-
կան օրինակ տալու։

կանց որինսկներով և պայքարի հանել նրանց՝ ընդգեմ միտպ
տուժյան, ֆեոդալականության, ճորտատիրության:

Ռիլեկը հանդիսանում է առաջավոր սոմանտիզմի լավ
գուշն ներկայացուցիչներից մեկը: Նա իր պոեզիայի պոստր
նիլի լիքիականությամբ և գեղարվեստականությամբ ամեն
տարածված և սերված պոետներից մեկն է: Նրա քառատասկած
թյունների լիբիլմը՝ զա ճշմարիտ հայրենասերի, իր յերկրի
ժողովրդի մասին մոտմող խոշոր մատմոյի և զործիչի լիբիկ
կանությունն է: Պատկերները սոմանտիկ են, սակայն Ռիլեկ
հերտաները՝ Վայնարովսկին, Վոլինսկին իրենց մամանտիկ ազատ
գրական իդեաներով տարված մարդկանց լավագուշն ցանկություն
ների մարմնացումը հանդիսացող խորականներ են, վարս
ձգաում են հաղթանակի:

Ռիլեկն իր պոետներում, վոսանավորներում տալիս
գլխավորը միայն, նա մանրամասնությունները չի տալիս: Ն
կարողանում և հասարակական կյանքի տարրեր կոպմերին հա
մապատասխան տարրեր չափերով վերտարագրել իրականութ
յունը: Նրա վոստանավորներում պոետները գրված են հաս
կանալի, պարզ լեզվով: Իր քաղաքական պոստիկներին Ռիլե
յակը տալիս և ճարտասանական բնույթ: Դրանք կարող են տոն
են գրված, կա ամականների կուտակում, վերոնցով Ռիլեկ
արտահայտում և իր ուժեղ ցասումն ընդգեմ հասարակալ
չարիքի, ցանկանում և ավիլի սեկիթ, ցայտուն գարձնել ի
ադրուհներն ու խոհերը:

Ռիլեկը հանդես է յեկել և վարպետ գրական քննադատ
Վիլքանի մտքեր պոեզիայի մասին: Նրա հաղվածը զրոսեփ
րում է նրա խորը ծանոթությունը մամանտիկ գրական ուղ
ղությունների միջև սեղի ունեցող տարբարին: Ռիլեկը պաշտ
պանում և ուսմանտիկ ուղղությունը: Սակայն սոմանտիզմը
նա հասկանում և ավելի լայն իմաստով: Նա Շեքսպիրին, Դյո
թեյին նույնպես սոմանտիկներ և համարում: Ռիլեկը կողմնա
կից և բովանդակության հարստությանը, պայքարում և փոր
մալիզմի դեմ, թեև շատ լավ հասկանում և ձևվի մեծ նշանա
կությունը: Ռիլեկը կողմնակից և ուսական գրականության
ինքնուրուշն զարդացմանը: Ռիլեկը խոշոր գեր և կատարել իր
անձնական կյանքում, Պուշկինին դաստիարակելու գործում: Պուշ

կինին զբաժ իր նամակներում Ռիլեկն զգուշացնում է իր
մտերիմ ընկեր հանճարեղ պոետին, յերբեմն ել կշատմում և
նրան իր վարդ թերությունների համար:

Եւս արիստոկրատ էս զարձեկ,—գրում է Պուշկինին
Ռիլեկը, գա ինձ բարկացնում ես Միթե դու յես, վոր պիտի
հալարտանաս հինգհարյուրամյա սղնձախոնությամբը: Այստեղ
յես տեսնում եմ փոքր ինչ Բայրոնին նմանվելը: Ի սեր աստծո
յեղիւր Պուշկին, դու ինքզ ըստինքյան կեցցես: Աղնվականու
թյամբ հալբառանալ աններելի յես, հատկապես քեզ: Քեզ է նա
յում Ռուսաստանը, քեզ սիրում են, քեզ հովատում են, քեզ
ընդարկնակում են: Յեղիւր պոետ և քաղաքացի:

Ռիլեկը ցանկանում է հասկացնել Պուշկինին, թե ինչ վիթ
խարի գեր և նա կոտարում սուս հասարակական կյանքում և
զգուշացնում է նրան ինքնուրուշն լինել, ինչպես և արտահայ
տում է իր անսահման սերը Պուշկինի նկատմամբ:

«Պուշկին, — գրում է Ռիլեկը 1825 թ. մայիսի 12-ին, — դու
արդեն Ռուսաստանում ձեռք ես բերել առաջնության դափնին: Միայն
Դեբժավինը և դեռ քո դեմ կռվում և նորից յերկու
շատ-շատ յերեք տարվա ջանքեր, և դու նրան կանցնես: Քեզ
սղարում և նախանձելի ասպարեղ: Դու կարող ես լինել մեր
Բայրոնը: Բայց աստծու սիրուն. . . մի ընդորինակի, նրան
Քա վիթխարի շնորհքը, քո փերուն հողին քեզ կարող են քա
ձրացնել մինչ Բայրոնը, մնալով Պուշկին: Յեթե իմանաս ինչ
պէս սիրում և գնահատում եմ քո շնորհքը:

Իսկապես շուտով Պուշկինն ավելի մեծ հեղինակություն
դարձավ, քան իր ուսուցիչները Դեբժավինը և Ժուկովսկին:

Ռիլեկը ճիշտ եր նախատեսում: Պատմությունն արդարա
պրեց խոշոր պոետ-գեղարվեստի նախատեսությունը:

Գ Ր Ի Բ Ո Յ Ե Դ Ո Վ

Ալեքսանդր Սերգեևիչ Դրիսոյեդովը ծնվել է 1795 թ.
հունվարի 4-ին Մոսկվայում, հին արիստոկրատի ընտանիքում,
վորն ուներ մոտ 2000 ճորտ: Ալեքսանդրը դեռ մանկի յեր,
յիրք նրա հայրը մահացավ: Մայրն ուներ խիստ բնավորում

Թյուն և հարկադրում եր յերեսային հնազանդ լինելու նա իր հայրենական տանը վաղա՛ն կրթության և ստանաւմ 1803 թվին ուշիմ և խելացի Ալեքսանդրն ընդունվում է Մոսկովայի համալսարանին կից ազնվական գիշերոթիկի դպրոցը 3 երեք տարի անցանց սովորելուց հետո, 1806 թվին, առան և մեկ տարեկան պատանին ընդունվում և համալսարանն նա ամենափոքր տարիքն ունեցող ստանոգն եր, սակայն ամենաաշխատասեր ընկնող լավ սովորողը համալսարանում նա դրսևւորում և փայլուն տաղանդ լեզուների և զանազան գիտությանների յարուցման մէջ։ Այդ ժամանակ նա անբաժանուր է ֆրանսերենին, անգլերենին, գերմաներենին, իտալերենին, նա ուսումնասիրում էր լատիներենը։ Նա զարձակ իր ետոխայի ամենակրթված մարդկանցից մեկը։ Գրիբոյեդովն ավարտում և յերեք ֆակուլտետ ֆիլոսոֆիական, իրավաբանական, ֆիզիկա-մաթեմատիկական և ցանկանում էր զիտության դոկտորի կոչում ստանալ, յայց ևս քան անցի ունեցավ 1812 թ. ֆրանսիական ինտերվենցիան նապոլեոնի պիտոմբուլումը, այն ժամանակ յերիտաւոր Գրիբոյեդովը տարվեց հայրենասիրական պայքարում և կամավոր դիպց սուսական բանակի հետ կռուիւն նապոլեոնական ինտերվենցիայի դեմ։

1816 թվին Գրիբոյեդովը հրամարվում և զինվորական ծառայությանից Վորոշ շրջանում նա տարվում և արվեստով և վերջ ի վերջո նվիրվում և զբաղանությանը 1817 թվին նա ծառայում և Պետերբուրգում գործերի կոլեկտորում, փորակ դրսևւորում և իր իրավաբանական մեծ բնույտնականությանները։ Մոր ցանկությանն եր, փոր իր վերջին մեծ կարգիս ձեռք բերի իրավաբանական, պիսլոմատիական դժով։ 1818 թվին Գրիբոյեդովը դառնում և Պարսկաստանում (Իրանում) առևտրան զեսպանության հավատարմատարի քարատաշար և թողնում Պետերբուրգը նա գալիս և կովկաս չինոգ տարի մնում և հաջովում և այս ժամանակվա ընթացքում սովորում և արաբերեն և պարսկերեն։ Նա այս ժամանակվա ընթացքում աշխատում էր «Մեկ-բից պատուհասը» վրայ, վորն ավարտում և 1824 թվի գարնանը։ Այս կամեղիան մեծ հաջողություն և ունենում հեղինակի ընկերական և հասարակական լայն միջավայրում։ Չափազանց մեծ էր հասարակության հետաքրքրությունը դեպի «Մեկ-բից պատուհասը»-ը։

Այդ վործը տառնյակ հաղորատուր ձեռողից արխանկերով արտագրվում և տարածվում և ամբողջ Ռուսաստանում։ Ծառերն արտագրության համար մեծ դուժարներ են վատտակում։ Գրականության պատմարանները վկայում են, վոր ժամանակակից վոշ մի դերք այնքան մեծ արեւմտով չի ապողովել, ինչքան ձեռողից արխանկերով տարածվել և Գրիբոյեդովի «Մեկ-բից պատուհասը»-ը։

Պետերբուրգում Գրիբոյեդովն աշխատում և ապագրել էր կամեղիան, սակայն հանդիպում և զբաղնչական արդեւքներին։ Ծարական դրաքննությանը պահանջում էր մի շարք փոփոխությաններ կատարել կամեղիայում։ Հեղինակը համաձայնում և ամեն ինչի հետ, միայն թե ապողովի Բայց այս և չի ոգնում։ Ռեակցիան ֆեոդալական հասարակությանը այնքան ուժեղ էր ընդադատված, վոր դրաքննական մարմինները, վորոնք մեծ մասամբ հինց այդ ռեակցիան ուժերի ներկայացուցիչներն էին, հանդիսանում, չեն համարձակվում ապողբեր Բայց պրոգրեսիվ հասարակությանը պատասխանեց անկցիաներներին, տարածելով այդ կամեղիան ձեռողից և ավելի մեծ քանակությանը։ Վորոշ այդ կամեղիան ձեռողից և ավելի մեծ քանակությանը պրոգրեսիվ պետի դադարեցվի այդ գաղանի տարածումը, դրաքննչական մարմինները ստիպված են լինում թուլաւորել ապողբությանը։

Պետերբուրգում Գրիբոյեդովը ծանոթանում և Ռիլեի Ա. Բեստյուժովի և կնյալ Ա. Ուոսկիւս հետ։ Գրիբոյեդովն իր արամադրությանը մաս էր ղեկարբիսաներին, նա համակրում էր ղեկարբիսատիան շարժման ղեկավարներին։ Ռիլեի և Բեստյուժովի իրենց խոսակցության մեջ ակնարկել են գաղանի կազմության իրենց խոսակցության մեջ ակնարկել են գաղանի կազմության իրենց խոսակցության մասին, սակայն Գրիբոյեդովը չի ցանկացել մասնակցել գաղանի բնեկրությանը։ Գրիբոյեդովն այն համոզմունքն ունի, վոր Ռուսաստանը զեռ չի հասունացի սահմանադրանի, վոր Ռուսաստանը զեռ չի հասունացի սահմանադրության համար, և կարծում էր, վոր անհրաժեշտ և զեռ հոգ պատրաստել այդ տառնիսին հասնելու համար։

Հյուսիսային ընկերության ղեկավարները չեն աշխատել անալայման ընդգրկել Գրիբոյեդովին։ Նրանք, ըստ յերիւոյթին, չեն ցանկացել վաճառի յենթարկել այդ վաղա՛ն տաղանդը, համարելով նրան այլ տաղարեղում իրենց սղատկար։

1825 թվի գարնանը Գրիբոյեդովն ուղեւորվում և կովկաս վորտեղ ուսանական դրքերի ընդհանուր հրամանատարն էր Յերմակովը։ Գրիբոյեդովը գալիս և նրա մաս, սիրվում և և զբնակարանում նրանից։

1825 թ. գեկտեմբերի 14-ի ազատամբռութեանից հետո ցարա-
կան կառավարութեանը կասկածում է Գրիբոյեզովի վրա, վոր
նա նույնպէս կարող է անգամ լինել գեկարբիտտական միու-
թեան Յերմոլովում եր, վոր Կովկասում նույնպէս պէտք է
վոր լինի գեկարբիտտական կենտրոն: Ըստ յերմոլովին, չիմա-
նալով Յերմոլովի և Գրիբոյեզովի մահիւմթեան մասին,
Յերմոլովին գաղտնի հրաման են ուղարկում, վորով պահանջ-
վում էր անհապաղ բռնատարիկ և Պետերբուրգ ուղարկել Գրի-
բոյեզովին: Յերմոլովը ստանալով հրամանը, գաղտնաբար զգու-
շացում է Գրիբոյեզովին վոչնչացնել այն թղթերը, վորոնք
կարող են վտանգավոր լինել իր համար:

Գրիբոյեզովին բռնատարիկում են և ուղարկում Պետերբուրգ:
Ծարը, Նիկոլայ Առաջինը, անձամբ և հարցաքննում Գրիբոյե-
զովին: Թէ Գրիբոյեզովի անձնական հարցաքննութեան և թէ
գեկարբիտտական շարժման գեկավարներից Գրիբոյեզովի մասին
հարց ու փորձից վոչ մի մեղադրական փաստ չգտնելով, նրան
ազատում են:

Գրիբոյեզովը նորից և գալիս Կովկաս Այժմ Յերմոլովին փո-
խարինում էր Պասկևիչը, վորը Գրիբոյեզովի հետ ազգականացել էր:
Գրիբոյեզովին հանձնարարվում է փարել Պարսկաստանի և
Թուրքիայի հետ վտնահարաբերութեան գործերը: Գրիբոյեզովը
մշակում է Պարսկաստանի հետ խաղաղ փոխհարաբերութեան
պահպանելու նախագիծ: Պարսկաստանը ստիպում է լինում զի-
ջել Ռուսաստանին Նախիջևանը և Յերևանի խանութեանը:
Միաժամանակ Պարսկաստանը պարտավորվում է ՅՈւ միլիոն կոն-
զերելուցիւ վճարել:

1827 թղթն, Յերմոլանը ուստական գործերի կողմից գրա-
վելուց հետո, նախկին սարգատների պայմանում բեմ սարգ-
վեց և առաջին անգամ բեմադրվեց Գրիբոյեզովի ճեղքից պա-
տրհապաշտը: Գրիբոյեզովն իր ստեղծագործութեան րեմագրու-
թեանը քննադ Յերմոլանում առաջին և վերջին անգամ:

Ռուսաստանի համար այնքան ազատիւր է Պարսկաստանի
համար այնքան ստորացուցիչ խաղաղութեան պայմանագրին
իմպերատորին ներկայացնելը Պասկևիչը հանձնարարում է
Գրիբոյեզովին, վորն այդ գործում ավելի յեր փայլել:

Իր հանձնարարական համալի մեջ Պասկևիչը Նիկոլային
զրում էր Գրիբոյեզովի մասին, թէ նախ...ինձ համար քաղա-
քական գործերում շատ ուղտակար և յեղիւ:

Դալով Պետերբուրգ, Գրիբոյեզովն այցելեց Մոսկվայում
ապրող իր ընկերոջը Յեկելին: Գրիբոյեզովը նրան հայտնել է,
վոր զիպումատական գործունեյութեան իրեն չի զրավում և
վոր ինքը ցանկանում է զրել, ստեղծագործել: Պետերբուրգում
լավ ընդունեցին Գրիբոյեզովին: Նրան նույն խաղաղութեան
և ստիճանը բարձրացրին: Նրա վրա նայում էին վորպէս
փայլուն ապագա խոտացուց գիպումատի: Սակայն այս բոլորը
չէր գրավում Գրիբոյեզովին և նա չուներ հոգեկան անդորրութեան
Նա յերկար ժամանակ զրազվում է Վերացական զիշերը Խորա-
զեղիայով, սակայն չի կարողանում ավարտել:

Գրիբոյեզովին Պարսկաստանի լիադոր գեպտան նշանա-
կեցին (ըստ յերմոլովին գիտակցելով գործի ամբողջ ծանրու-
թեանը և վտանգավորութեանը) և նա ստիպված յեղով այս
անգամ գնալ: Նա մեկնեց 1828 թղթ հունիսին: Հասնելով Թրի-
լիսի, նա ամառանացով գեղեցիկում վրացուհի Նիկա ձայնակա-
նելի հետ և շատով մեկնեց պաշտոնադրելին:

Նա կնոջը մամանակավորապէս թողնում է Թավրիզ, իսկ
ինքը մեկնում Թեհրան:

Թեհրանում նա հանդիպում է ամենուրեք թշնամական
վերաբերմունքի, վորովհետև այստեղ ամենքը զիտեյին, վոր
Գրիբոյեզովն է Թուրքմենչայի ստորացուցիչ պայմանագրի
հեղինակը: Գրիբոյեզովը խիստ միջոցներ և ձեռք առնում, վոր
չվճարված կոնդրիրուցիան վճարվի: Այնուհետև Գրիբոյեզովը
պաշտպանում է այն հայերի իրավունքները, վորոնք թողնելով
Պարսկաստանը գտնում են ուստահատտի:

Այս բոլորը խիստ թշնամաբար են տրամադրում պարսիկ-
ներին Գրիբոյեզովի դեմ: Այս թշնամութեանը հրահրում են
անդլիտայիները, վորոնք ստեղծութեամբ եյին նայում Ռուսաստանի
գիպումատական հաջողութեաններին Պարսկաստանում:

Ասեղութեանն այնքան էր աճել, վոր ռալսում էր շառի-
թի գործի վերածվելու համար: Այդ առիթն իսկույն ներկայացավ:
Այն բոլոր տարրերը, վորոնք չեյին կարողանում աանել պարս-
կական լուծը և կյանքի ֆեոդալական արեւելյան սովորութիւնը,

նրանք փոխում և ապաստան ելին գտնում սուսական գետա-
նապանը Շահի ազգական Ալյար խանի հարեմից յերկու կին, մեկը
հայ, մյուսը գերմանացի՝ ցունկանալով ազատվել հարեմական կյան-
քից, փախել ելին, առևտական դեսպանատուն:

Դրբրոյեղովը պաշտպանում և նրանցի Ալյար խանը նրա
հետ և մյուս խաները, վորոնք նույն վտանգի սակ ելին, հալե-
վորակալության հետ միասին գրգռում են ամբոխին: Ամբոխը
հարձակվում և առևտական դեսպանատուն վրա, սպանում և բոլոր
աշխատակիցներին, բացի մեկից: Դրբրոյեղովին սպանում են այն
պահին, յերբ նա նուրը մերկացրած պաշտպանվում էր ամբոխի
հարձակումից: Մոլեղնած ամբոխն այնքան էր կատաղել և Դրբ-
րոյեղովի՝ դիակն այնպիսի աշանդակ վիճակի յեր հասցրել,
վոր նա անձանաչելի յեր դարձել:

Դրբրոյեղովը Պուշկինի հետ ծանոթ էր մանկությունից —
1809—1810 թ.թ. «Մեկբից պատուհաս»-ի հետ Պուշկինը ծանոթացավ
1825 թ. հունվարին, որ քսուսում թեև Պուշկինը գրամատիկ արվեստի
սեպակետից մի շարք լուրջ թերություններ էր գտնում պիեսի
մեջ, այնուամենայնիվ նա հիացել էր այդ կոմեդիայով և գուշա-
կում եր (և իրականացավ նրա հանձարեղ գուշակումը), վոր կոմե-
դիայի կեսը կմանի առածները մեջ, նա Դրբրոյեղովի մեջ ճշմա-
րիտ կամիկական հանձար էր տեսնում: Պուշկինը չափազանց
շատ էր համարում Դրբրոյեղովին, նրան համարում էր «Թուրա-
տանի ամենախելոք մարդկանցից մեկը» և «Մեկբից պատուհաս»-ի
հեղինակի մասին տակ և խնայելի լայրություն խելոք մարդ էի,
բայց Դրբրոյեղովը շատ խելոք է:

Պուշկինը իշխանուհի Լավալի մոտ, Դրբրոյեղովի ներկայու-
թյամբ, վարդում է իր «Բուրխ Գոդունովը» և բարձր գնահատելով
նրա կարծիքը, անհամբերությամբ սպասում է, թե Դրբրոյեղովն
ինչ կտա իր այդ սակզմագործության մասին:

Պարսկաստան մեկնելիս Դրբրոյեղովը տխուր էր, Պուշկինն
աշխատում էր հանգստացնել նրան:

Դա 1828 թվին էր և վերջին խոսակցությունը միմյանց հետ:
Դրբրոյեղովը նախադասել էր իրեն սպասվող վտանգը:

«Դուք չլիտեք այդ մարդկանց, կտեսնեք, զործը մինչև
մորթելուն կհասնի», — տակ և նա:

Յեվ այդպիսի էլ յեղավ:

1829 թ. ամառը, Արզրում ննալին Պուշկինն անցնում է
Հայաստանի վրայով: Յերկու յեղանակին լծած բարձրակում էլին
լիւնային ճանապարհով: Մի քանի վրայի ուղիկցում վեցն ապակի:

— «Այդ վերահեղից» — հարցնում և Պուշկինը:

— «Թե հրանից», — պատասխանում են նրան: — «Ենթե երա-
նում» — հարցնում և Պուշկինը: — «Դրբրոյեղովին» պատասխա-
նում են նրանք: Դա Դրբրոյեղովի դիակն էր, վոր նրանք տանում
էին թիֆլիս:

Դրբրոյեղովը լծողից թիֆլիսում, ու յավթի վանքում,
Տաղանաքարի վրա գրված է Դրբրոյեղովի կնոջ հետեվյալ խոս-
քերը: — «Եր խելոք և գործերն անմահ կմանի որոնք յերկու
թյան մեջ, բայց ինչպե՞ս սերը քեզնից, ավելի ապրեց»:

Դրբրոյեղովը սուս և համաշխարհային գրականությանը
հայտնի յե մի գործով — «Մեկբից պատուհաս» կոմեդիայով, նրա
«Վրացական դիշեր» արտագրիան մնաց անավարտ, իսկ 1812
թվինը գրամատից մնացել և միայն նրա պլանը «Վրացական
դիշեր» արտագրիայում նա պատկերացնում և ժողովրդի ազա-
պանքները ֆեոդալական կամայականությունների և ճնշումների
տակ, իսկ 1812 թվինը գրամատում պատկերացնել է յանկացել
մի ճորտի, նրա տառապանքները անհաջողությունները, հուսա-
հատությունն ու ինքնասպանությունը Դրբրոյեղովն այս բոլորը
կտալել և 1812 թվին հետ:

«Մեկբից պատուհաս»-ը հանդիսացավ նրա անունը գրակա-
նության մեջ անմահացնելու մեծ գործը: Դրբրոյեղովն իր այդ
կոմեդիայով առաջ առաջինը գրականությունը Կապիտալից
(«Յոթնեղ»), Ֆրանկլինից («Ֆրանկ», «Բրիգադիր»), և մի խոշոր
քայլ առաջ մղեց:

Այս կոմեդիան դիմամիտի պայթյունի պես ցնցեց արդիա-
կան ուսուցիչին հասարակական շրջանները: Այս էր պատճառը
վոր անդամական սեպիցին գրականությունը խիստ հարձակում
գործեց Դրբրոյեղովի այս կոմեդիայի վրա, իսկ պրոգրեսիվ
դեմոկրատական քննադատական հասարակական միտքը ընդու-
թյամբ բնորոշեց «Մեկբից պատուհաս»-ը:

Գրիգորյեզովի այս կոմիտեին պատկանում է այն յերկու-
րի թվին, վերանց նկատմամբ հնարավոր չե անտարբեր վերա-
բերմունք ունենալ: Պետք է նրա մասին կամ դեմ, կամ թեր
արտահայտվել:

Գրիգորյեզովի այս յերկուստ առկա է խիստ քննադատու-
թյունն աղնվական-բյուրոկրատական սոցիալական
ցինն տարրերի, ստորին չինովնիկներից սկսած մինչև վե-
րինը: Հետևապես բոլոր նրանք, ում թանկ էին այն սկզբ-
ունքները, վերանց քարշահող ախտն էր ուզում մաքրել Չապ-
կին, չեյին կարող լսել, պետք է գիմեյին ինքնապաշտպանության
գինքին: Իսկ նրանք, ովքեր Չապկու պես ցատում է ատելություն
եյին դուռն է կոմիտեայի գլխավոր հերոսին եյին համարում իրենց
մտքերի ու արամադրությանների արտահայտիչը, պետք
է հրճվանքով վաղճունեյին ճեղքից պատուհասու-ի հեղինակին:

Այսպիսով, ամբողջ հասարակությունը պարզված էր Գրիգոր-
յեզովով: Այն պայքարը, վոր ծավալվում է Գրիգորյեզովի շուր-
ջը, արապարումն էր այն պայքարի, վորը զարգանում էր
ռուսական իրականության մեջ է վորի պատկերացումը սովել
էր հենց ինքը՝ հեղինակն իր կոմիտեայում:

Գրիգորյեզովը պատկերացնում է 19-րդ դարի առաջին տաս-
նամյակների Մոսկվան, նրա կյանքն ու բարքերը: Հեղինակը
տեսել է մոսկովյան իրականության մեջ յերկու թշնամական
տարրերի: Մի կողմում ահալցիան աղնվականությանը, չինով-
նիկությունն է, վորի տիպիկ ներկայացուցիչներն էյին հանդի-
սանում Ֆամուսովը, Մալալինը, Սիլադուբը և ուրիշները,
մյուս կողմում կանգնած է Չապկին և այն պապանի կազմակեր-
պությունը, վորի մասին խոսում է Ռեպետիլովը:

Մոսկովյան հասարակության ազնվա-փեսոսական մասի
կյանքը հեղինակի կողմից պատկերացված է վորպես բարոյապետ
այլանդակված, նեխված, հեռամնաց, եպիպոմոս և քծնությամբ
հարուստ, պարպրատային կյանքով ապրող մարդկանց մի կույտ:
Մոսկովյան հասարակության ազատամիտ, առաջավոր մասը
պատկերացված է վորպես բարոյական բարձր սկզբունքների տե-
րապետ, առաջավոր և հայրենասիրությամբ, մարդասիրությամբ
լի յերիտասարդություն, վորը ճեղքը և մատուց սերնդի հյուսթն է:

Տեղի չէր ունենում կատարի պայքար հասարակական այս
յերկու խմբավորումների միջև: Այդ պայքարն իրական ընդթի-
ւեր կրում: Ասկայն ահալցիան մասը վախ է դրում առա-
ջացող ու զարգացող նոր ուժերից և այս պատճառով նրա դուր-
բութիւնն և ատելությանը չափ է սահման չկա դեպի նորը: Նոր,
բույթիւն և ատելությանը չափ է սահման չկա դեպի նորը: Նոր,
առաջավոր ուժերը համոզված են իրենց ճշմարտության մեջ և
անխնայ հարվածներ են հասցնում ստորադուրսությանը, քծնա-
քին, կաշառակերությանը, սարկամությանը և մարդատեղու-
թյանը, դրան հակադրում են մարդկային արժանապատգության
զրպայման անհրաժեշտությունը, ինքնասիրություն, մարդա-
սիրություն և հայրենասիրության բարձր զարգացումները:

Ռեպետիլին հասարակական ուժը, վորի գլխավորն է Ֆամու-
սովը, իր շուրջն է համախմբել բոլոր հեռամնաց, հեռագիմական
ուժերին և նրանց յենթակա տարրերին: Ֆամուսովը, գնդապետ
Սիլադուբը, իշխաններն ու իշխանուհիները, Սոֆիան, Մալալինը
և Չապկեյիկին—այն այդ ուժի գլխավոր ներկայացուցիչ-
ները, վորանք իշխող ուժերն են:

Այս հասարակության ծոցում առաջացել է մի հակոսայտ
ուժ: Չապկու պապանի կազմակերպության անդամները իրեն
խրդալի են, պաթաթով, արդար են և մաքուր բայց դեռ չեն
հասունացել հազվամակի հատար: Այդ պատճառով նրանց պայ-
քարը դեռ խոսքով է, վերջանում է ցատումնալի հեռացումով
մոսկովյան այդ հասարակությանից, սակայն վիթխարի նպ-
շտակություն ունի Չապկու պայքարը, վորովհետեւ նա մտքի
է արթնացնում—մարդկանց պայքարի յե դրդում: Թեև Չապկին
հուսահատության պահին հեղանում է աստարեզվից, սակայն իշ-
տերը նետվեցին ակաթի պայքարի, քնդգեմ հին, ֆեոդալական
հասարակության: Ֆամուսովյան հասարակությունը կարող է Չապ-
կուն խեղճ անվանել, խելքից պատուհաս, սակայն Չապկին մեծ
է իր անկեղծության, իր յերկրին անկեղծ սիրելու և իր
աղնվարեն ծառայելու մեջ:

Գրիգորյեզովն իր ընթերցողների ատելությունն է պա-
շտոնում դեպի Ֆամուսովը, Սիլադուբը, պատկերացնելով այս-
յերկուսին վորպես դիտելության, գրքի կուլտուրայի թշնամի-
ներ: Ճեղքից պատուհասու-ի հեղինակը մերկացնում է 19-րդ
դարի առաջին քառորդի ահալցիան չինովնիկության, պապա-

կան արխատկրատայի խնդիրը իսկ ինքնին յարմարութիւնները --
զիքքն աչքիւն ցանկութեանը, նրանց հրճութեանը զարգացնել
փակելու անթիւ մէկ աչք կարճօր զիտուել փառաւորի և
Սկզբաւորի միջև:

Փամուսով—Բայց ուսումը—այ ինչն և ժամանակս

Յեզ ուսումնական լինելը—անա բուն իսկ պատ-
ճառը,

Վոր մեր սրերում ալիւն, բան յերը և իցի
Անկ և բազմացել են խնդիր ու խնդրանքս

Սկալագուր—Յեռ ձեզ կարող եմ արտապահել

Տարածված և լուր, իբր թե արգեն

Կա մի ծրագիր լինաններէ,

Դպրանոցների և գիմնազիաների

Վերաբերութեամբ: Այստեղ աշուհեա

Պիտի սովորեցնեն մեզ պես, մեկ, յերկու

Իսկ զրգերն ել կարենն այնպեայ

Միայն կարեւոր գիտքերի համար:

Փամուսով—Սերգեյ Սերգեյիչ, վե՛հ, չեթե արգեն

Չարեքը պետք և արմատից խելը

Մի բան և մնում--բոլոր զրգերը

Մեկ տեղ համարել և բոլորն այնել¹⁾:

Գրիբոյեդովի տարկածը համարում և իր գաղափրականութեան
յերք նա պատկերացնում և աշխատան հասարակութեան ներ-
կայացուցիչներից մեկի--Իշխանուհի Քլիտովայի հակահումա-
նիտական վերաբերմանը դեպի խախտիչներն:

Ելիտովայի պատմում և --«...Չանձրայից ասա

Ինչ հետ չնիկիս և խախտիչականութեամբ

Հոգեպետ, նրանց ել ինչ կերակրեն

Ընթերցից ասա մի բաժին հանեն:

Փամուսովյան հասարակութեան համար ժողովը վերադ
բնորոշող յերկու տարիքում կոչ պաշտոնը և փոքր նա, ով
գործի և աչք բոլորից, նա չի արժանանում ուղադրութեան
Իշխանուհին, վարը 6 զուտաւ անի և ցանկանում և փնտցու
հարկ, ուղում և ծանոթանալ Չապկու հետ: Բայց նախ քան

այդ նա հարցնում և՛ ճշաւ հարձուտ և՛, ճշաւ կամեր-յուն-
կերը եւ՛: Յերը պատմութեանը լինում և բացասական, իշխա-
նուհին հրամարվում և Չապկու հետ ծանոթանալու իր ցանկու-
թեանից: Մալալինը, վարը սիրված և ծանոթութիւն, Սոփիայի
կողմից, պիտի վար աչք հասարակութեան մեջ կարելի չի հար-
պանք ձեռք բերել և լավ վարձատրվել չիթե միայն մարդս
իրեն ցույց աս կարողագան, հնազանդ, նվիրված և չունենա
իր սեփական կարծիքը:

Բիւ հասարակութեան պետք չի հանդգնի

Մարդ իր անձնական կարծիքն ունենալու:

Յեզ յերը Չապկին կշտամբում և Մալալինին, թե ինչու
մենք սրբիչների վարձիքները սուրբ պիտի համարենք: Մալ-
ալինը այսպես և պատճառաբանում.

«Չե՛ վոր պետք և մեզ սրբիչներիցը

Կախում ունենալու:

Գրիբոյեդովը մերկայացնում և սեպիցին հասարակութեան ներ-
կայացուցիչները պատրիկ-կերութեամբին, պարահանդիսանքին
կշտեքը և աչք հասարակութեանը լեցնելը բամբաստանութեան
հովով: Չապկանց աշխույժ, կենդանի չի տված այն պատկերը,
թե ինչպես բամբաստանքի կայծից մի մեծ հրդեհ և առաջանում
Չապկու շարժը:

Պլատոն Մ.-- (մտնելում և փամուսովի աղջկան և հարցնում)

Դուք մտածման մեջ եք:

Խոփա--Չապկու մասին:

Պլատոն Մ.-- Ինչպես կտաք նրան վերադարձից հետո:

Սոփիա-- Խեղքը զլիւն չե:

Պլատոն Մ.-- Չիւնթ թե խելահարկիլ և:

Այս յարը կայծակի տրագիկութեան հասնում և Չապկից-
կան, վարն ազնվական այդ հասարակութեան փոստն և՛ նա
տարածում և թե ինչպես Չապկին զժվիլ²⁾ և, նրան տարել և՛
գիտնաց և այնտեղ պահելու նա ծաղրում և այն մարդկանց, որ
քեր Չապկու հետ խոսել են և չեն նկատել, վոր նա խելոյար և

Կոմսուքի քաղը-- (Չապկու մասին ասում և)

Դիտեմ և ինքս հետը փոսել եմ:

Ջազարեցիկ-- Ուրեմն չես ձեզ շնորհավորում եմ:

Կոմսուքի քաղը-- Ինչ:

Ջազարեցիկ-- Նա պարզապես խելից ցնդել և:

¹⁾ Տրվում և ըստ կեզնի Մանգելյանի թարգմանութեան:

Կոմսաւի քառը--Յերեմիայեցեք, հենց յես ինքս ել
Այդ նկատել եմ: Յես գրազ կգամ:

Յերեմիայի խոսքը իրար բռնում են:

Գրիբոյեդովը շատ ունի և պատկերացնում, սեռեցիտն ազ-
նդականութեան դարձելի վերաբերմունքը դեպի Չապկին, վորը
չեր կարողանում տանել իրականութեան զգլիկութեանը
և ամբողջ ուժով լողողում եր նրա դեմ: Չապկու լողողը, զ-
բողոքի ահարկու ճիչ եր Փամուսովյան իրականութեան դեմ:
Այս և նկատել ունեցել Բեկինսկին, յերը ձախ հեղեղեղան շրջա-
նում, վերադառնալով իր հողիցը Վեկեից պատուհան-
ի մասին, գրում է. «Յես ցանկանում եմ ասել, վոր սուտական
իրականութեանը զգլիկ յե և Գրիբոյեդովի կամեղիան ապտակ եր
այդ իրականութեան մասին...»: «Վեկեից պատուհան»-ն ըստ
Բեկինսկու «աղանալու» համախառնական լերկ եւ յիտանդուն
(և զիգ առաջին) բողոքն ընդդէմ սուտական զգլիկ իրակա-
նութեան, շինովնիկներին, կաշառակերներին, սեռական ստնծարձակ
տերերի դեմ, ընդդէմ մեր աղնական հատու-
րակութեան, ընդդէմ սպիտակութեան, ինքնակամ ճարտութեան
և այլն և այլն» (Բեկինսկի, «Նամակներ», հատոր 2-րդ, էջ 186):

Արվեստագետը կյանքը պատկերացնում և ստեղծելով
բնութեան, հասարակական կյանքի և մասնագիտութեան զեղար-
վեստական կերպարներ, խորակներներ, տիպեր: Տեպը—կյան-
քի խտացած ընդհանրացումն եւ Այս պատճառով մարդկային
խորակներներն ու տիպերը, վարներ կազմում են զեղարվես-
տական զրականութեան հիմքը, տեպը և ուսումնասիրվին այն-
պիսի մանրամասնութեամբ, ինչպիսի մանրամասնութեամբ ու-
սումնասիրվում են փիլիսոփայի, գիտնականի մտքերը: Դրա-
մատուրգն իր մտքերը կյանքի մասին արտահայտում և իրա-
րակներներ և տիպեր կերտելիս: Կյանքը զրամատուրգի հա-
վար մէկ վիթխարի մարմարյա զանգված է, վորի արտացոլումը
որակու հետ հաւ քանդակում է իր հերոսներին: Վարովհետեւ
կյանքը զրական և քաղաքական մարդկանց մի ամբողջութեան
և կազմում, այդ պատճառով եւ արվեստագետը տալիս և զը-
րական և քաղաքական տիպեր, խորակներներ:

Գրիբոյեդովն եւ ավել և զրական և քաղաքական մարդ-
կանց տիպեր Բացասականներն են—Փամուսովը, Սկալազուրը,

Մալալինը, Զադարեցիին, Առփիան: զրականներն են Չապկին,
Լիզան:

Պավել Ամուսովիկի Գամուսովը սեռեցիտն աղնականու-
թեան և շինովնիկութեան տիպիկական ներկայացուցիչն ու
մարմնացումն և նա զեմ և այն ամենին, ինչ տանում և զե-
պի մարդու ապտաւթյանը, գիտական զարգացումը, պատմա-
վար և մարտը կյանքը: Նրա համար դոյութեան չունեն ազ-
գակցական կապեր, յեկի այդ ազգակցութեանը չի բնթանում
իրեն համար ցանկալի հաճով: Գամուսովն իր հյուսթյամը և
վարմանքով կեցծավոր և նա մի կողմից, հնայելով իր ձեռունի
հատակին, հանդիստ չի տալիս Լիզային, մյուս կողմից աղնական
կշտամբում և զրույշ լինել և բարոյականութեան մեջ իրենից
որինակ վերցնել: Նա տիպիկ բարոյական և զլխավորը նրա
համար վաշ ին զարծն և այլ տյն: վոր ստորադրվեց նա իր
մաս պահում և իր մարդկանց, իր ազգականներին, վորպիսի
իր ցանկացածն անի ծառայութեան մեջ: Նա դատապարտում է
Չապկին, վոր չի ծառայում և չի վարվում այնպիսի ինչպես
ստորաքարշ Մալալինը: Բեկտականացնում և այն ժամանակները,
յերը մարդիկ բացարձակ կերպով քննում հին վերադաս իշխա-
նավորների առաջ: Այսինքն այն ժամանակները, վոր այս կերպ
են բնորոշվում Չապկու կողմից:—

Նա յեր ամենից հարկին, ում վիղը

Ավելի հաճախ եր ճկվում

Ով վար ճակատն ավելի պինդ եր

Հատակին խփում: Ով կարիքի տակ

ճնշվում եր, թեկուզ թափալվեր փռում:

Նրա հետ հարբա և զոտող կշին: Իսկ ով բարի յեր

իրեն շոյում եր շողորթութեանը:

Իսկ խոնարհութեան ահ ու յերկալի:

Իսկական դէպ, եր Յով լալորն ել

Սիրս յիտանդի վիմակով ծածկված:

Գամուսովը գտնում և այն ժամանակները, յերը մարդը
ստորանում եր խորամանկորեն, վոր արմանաւ մեծամեծների
մոլորանքին:

Գամուսովը հիացումնքով և խոսում իր հորիզը մասին,
վորը նրա կարծիքով ավելի յեր, քան իշխանը, կամեղ:

ստախոս. գրանցից են նաև Շեքսպիրի Պոլոնիոսը, Մոլյերի Ֆարստիֆը, Գրիբոյեդովի աշտպանով ամելի և մի կերպար, վորն այնքան արագիական էր իմպերատոր Ալեքսանդր 1-ի ժամանակի՝ համար, սկսած իրեն՝ ցար Ալեքսանդր 1-ից, մինչև Մուշակունիները:

Ամենքին հայտնի չի հանձարեղ Տարվադուներ Ալեքսանդր 1-ի կիսանդրին՝ Մեծ արվեստագետը պատկերել և թաղավորի ելուցյան յերկվությունը—հողու, մաքի դամանությունը, վորն արտահայտել և նա ցարի լաշքերի մեջ, և վարմանքի, խոսքի արտաքին կեղծ բարությունը, վորն արտահայտել և ժպտացող արքայական շրթունքների մեջ:

Սափիան ֆամուսովյան հասարակության ծոցում մեծացած, դաստիարակված յերիտասարդ կանանց ներկայացուցիչն է. նա դաստիարակվել և կրթվել է Չափիւ. հետո Ունիցել և աստղ ընտղաների կրթմանն էր, սակայն հետզհետե յենթարկվել և միջովայրին և այնքան է փչացել իր ելուցյամբ, վոր գնում և զևալի իշխանուհի տատը, Սեփան Սեփանովայի անցյալն է. Սեփանովան նրա աղապան, նա ասարված և մեղմանական այն իղենավ, թե ով իրեն լավ կըրպոկեցին, ով ամելի անձանձրով կըրպաձի, ժամանակը Ուրիշ վաչինչ նրան չի հետաքրքրում. ֆամուսովյան իրականության մեջ Սափիան այնքան է այլասերվել, վոր հոգեպես կոճրացել է, նա չի հոսկանում Չափիւն, չի կարողանում պահանջել Չափիւ. վեհանմությունը, անկեղծ և անկաշառ, անխորգախ սերը և դերպատում և Մուշակունի, վորի կեղծության մեջ վերջումն և միայն նա համարձակում. Սափիային հակադրված է կիպան, վորն անհամեմատ խելոք, խորամանկ և իր տիրուհույն:

Չափիւ կոչված և, վորպես մի նոր Հերկուլես, սեփական ներված՝ ազնվականության գարշահոտ ֆիտղալական արտուղ մաքրելու՝ Սոկայն նա մենակ է, և չգիտե, թե վորն է այդ արտուղ մաքրելու իսկական ճանապարհը. նա կարողանում է իր խոսքերի կարկուտը, հեղեղը ուղղել ընդդեմ ներսվող իրականության, սակայն խոսքի հեղեղը դեռ քիչ է, իսկ գործունեություն, այլ ուժերի հետ միասնականորեն պայքարի դուրս գալու մեջ, նա դեռ համոզված չէ:

Յերբ Չափիւն մի քանի տարով հեռանում և ամելի քաղաքակիրթ յերկրորդը, սեփանում և ճորտատիրական կարգերի բացակայություն, մարդկանց վաճառքի բացակայություն, վերադառնալով հայրենիք, նա համակվում և այն զգացմունքով, վոր իր յերկրորդ տիրի հանել այն ստոր կացությունից, վորում նա դանդաղում է. Այս պատճառով Չափիւն անսահման դանդաղությամբ և խոսում այն մասին, թե ինչպիսի վիճակումն են իր յերկրում ճորտերը:

Չափիւն սրիկա չի անվանում՝ այն նկատորին՝
«Վոր ծառաների խմբով և պատած նրանք
Քանիցս աղաթ փրկել են նրա պատվը,
Կյանքը, արքեպոսկոպան, կռվի ժամերին.
Յեվ անո հանկարծ նա փոխեց նրանց
Յերեք հատ բարակների հետ կամ գոչե անո
Յեվ այն մյուսը, վորը յուր անմիտ հաճույքի համար
Նեղձ մանուկներին կորցած հայրերից, մայրերի գրկից,
Մնիթիվ սալերով բալիսը զրկեց»:

Չափիւն քննադատում է յերիտասարդությանը, վորը չաղ պաշտոններ և միայն վորոնում և չի հետաքրքրվում գիտությամբ, արվեստով, նրան ատելի յեն կենցաղի լեզվի այլասերումը, ստորամտությունը և ֆրանսերեն լեզուն տեղական բարբառի հետ խառնելը. Այն ամենը, ինչ հին և վատ—նա անել չի կարող. Ռուս իրականության բոլոր բացասական յերկվությունների կարող Ռուս իրականության բոլոր բացասական յերկվությունները տալով, Չափիւն յենում և իր հայրենիքն քննադատությունը տալով, Չափիւն յենում և իր հայրենիքն անսահման նվիրվածության սիրտ զգացմունքից: Ծանոթություն հարկությունից հետո հայրենի ծուխն անգամ քաղցր է. ինչպիսի յերազմունքով և Չափիւն մտածում

«Թե հըր և աստված ընաջինջ աներ
Ոտարին նման լինելու այս կուլը
Յեվ սարկական ու անմիտ վողիք»:

Կամ թե՛

«...Արդյոք յերբ և ինչ
Պիտի թոթափենք մողայի ոտար
Իշխանությունը, վորպեսզի խելոք
Յեվ բարեբաղո մեր ժողովուրդը

Գոնե մեր լեզվով մեզ չըփոխեր

Դեքմանացոյ հետ:

Յեւ որմեն քաղաքստեմ, չտեսնելով իր վերոնածը, անգամ իր սիրամ աղջկան փոխված տեսնելով, Չաղկին լցվում և ատելության պատգամով գետի այն ամենը, ինչ բացասական և իրականության մեջ, և այդ խել պատճառով կրում և միլլան տառապանքներ:

Չաղկին ձգտում և մի այնպիսի հասարակական կյանքի, ուր չկա հորատարություն, մարդկանց վաճառք, բարբարոս վերաբերմունք գեղի աղաղղիները, ուր գաղտնից և ցիտությունը, լուսավորությունը, մարդկային ազատությունը:

Գոնե արդի իր «միլլան» տառապանքներ» նշանավոր հեղ-
վածում իրավացիորեն ընդգծում և այն մեծ քաղաքի աղբ-
ցությունը, վեր ունեցել և «Սեղբից պատուհաս»-ը հետագա սե-
րունդների հասարակական մաքի վրա: Գոնե արդի գրել և վեր
հետագա սերունդների պոքարը՝ հանուն տառապանքների,
ընդգն հանքի, դա Չաղկու գործի շարունակությունն և:

«Սեղբից պատուհաս»-ը առասկան գեղարվեստական կյան-
դիպյի ամենախոշոր գործն և Գոնեի «մեկից»-ից հետո:
Գրիբոյեզովն իր այս կամեղիայով մանում և համաշխարհային
կամեղիայի պատմություն մեջ: Գրիբոյեզովի այս կամեղիան ան-
գեղեցիկ կամեղիայի ամենախոշոր նմաններից մեկն և: Գրիբո-
յեզովն այնքան շատ և տարված իր իգեաներով, վախ չի մտա-
ծում այդ իգեաների գեղարվեստական պարզեցման խնդրով:
Հեղինակը մեծ սեղ և տալիս Չաղկու մոնոպոլիստին Այդ մանու-
լոգները (մենախոսությունները) մեծ հայրենասեր իգեաների
և պատգամների հեղեղումն են: Այդ մենախոսությունները կամե-
ղիայի լավագույն կողմերից մեկն են: Կապում և համարում են
այն բանում, վեր Գրիբոյեզովը մենախոսությունների ժաղկման
գործի խոշոր վարդիստ և, արվեստ, վերի վրա իր ժամանակին
լուրջ ուղադրություն են դարձրել համաշխարհային դրամա-
տուրգիայի մեծագույն ներկայացուցիչները (Շեքսպիրը, Դյոթեն, Շիլլերը և ուրիշները): Հեղինակն իր իգեաների զարգացումը և
կյանքի բազմաեղջերան արտացոլումը տալիս և յերբեմն ուժեղ,
յերբեմն դանդաղ գեղամոլի պատկերների մեջ: Կամեղիայի հիմքում

ընկած և լույ թե սիրտ և հիասթափություն պատմություններ,
այլ սոցիալական սեղիցիտն և պոքարեղ ուժերի լուսավորումը:
պոքարը: Չաղկու կրթող բողոքներն ընդգն Ֆրանսուայի
հասարակության լեզուն և հուզումներով և այն կամեղիային
լիբիական բնույթ և տալիս:

Հերոսներից մեկն մեկն իր գետին հասնել լեզվով և ար-
տաճալովում: Ֆրանսուայը աղետ չինովնիկի, Սերյալուրը կոպիտ
և աղետ գինովրականության, Մալչալինը ստորաքարը և խորա-
մանկ ցածրատիման չինովնիկի լեզվով են խոսում:

Գրիբոյեզովն այս կատարելության հասավ ուսումնասիրե-
լով Մակելայի հասարակական տարբեր խաղերի դժբաղդուն-
թյունը, կենցաղն ու ձգտումները:

Դեռնով հեղինակը ձգտում էր հասնել սեղիկմի բարձր
աստիճանի, վերին և նա հասավ, թեև «Սեղբից պատուհաս»-ի
մեջ պահանջում և չկոչակ միություն միասնությունը (տե-
ղի, ժամանակի և դործողություն), վերը վերը չափով պահա-
նալիկում և ստեղծագործական պատմությունը, ցնեղով նրան
վերը շրջանակների մեջ:

Կամեղիան բաղկացած և չորս գործողություններից: Հեղինակը
հանդույցներ սեղեղելով և աստիճանաբար զարգացնելով, հասցը-
նելով այդ բոլորը չորսորդ գործողության մեջ իր դադարեղանի-
սին, հանդույցներին կառասարգիկ լուծում և տալիս:

Շեքսպիրը, սովորաբար, իր հինգ գործողություններից
բաղկացած արագիգիաների մեջ հանդույցները զարգացնելով
մինչև չերկրորդ գործողության կեսը, վեր հանդույցի կումմիտ-
ցիտն կեան և, սկսում և նույն համաշխարհային նկարագրի
գործողությունների լուծման զարգացումը, վերը հինգերորդ
գործողության վերջում հասնում և լուծման վերջին կետին:
Շեքսպիրը ավել և ավելի կատարյալ ճարտարապետական կա-
ռուցվածք ունեցող արարեղիաներ:

Այն կֆիկտը, վերն տառապանում և Շեքսպիրը, մշտական
և և կոթեպիական ավելի մեծ բալականություն և պատճառում:

Գրիբոյեզովի տառապանք և ֆիկտը հանկարծակի յե, թեև
ուժեղ, սակայն վոչ հարատու:

Գրիբոյեզովի «Սեղբից պատուհաս»-ի լավագույն կողմե-
րից մեկը՝ կրթի, մարդկանց, նրանց լեզվի կենդանություն

և Արթուր և այն, վոր հեղինակը շատ խոստացած ֆրաղ-
 ներով և խղճում, ֆրաղներ, վորոնք խոստացած զաղափարներ են
 արատհայում։ Այդ ֆրաղներն այնքան հաջող են, վոր, ինչպես
 ժամանակին ճիշտ կերպով դաշակել էյին Պուշկինն ու Բեկինս-
 կին, դարձան ժողովրդական ստացվածքներ։ Այնպես, այս առ-
 սակետից լավագույններն են՝

21

«Կան չար լեզուներ, ատրճանակից սարսափելի չեն...»

«Թե կախվիմ ել յիս — սա կծիծաղի...»

«Ճշմարիտ, մի որ

Պարահանդեսից գերեզման կիջնեմ»

«...Միտք ունեյի վողջ աշխարհը տեսնել,

Հարյուրերորդ մասն անգամ հասնա...»

«Ծառայել ուրախ կլինեմ, միայն քսու ծառայել,

Այդ զգվելի յի...»

«...Բայց վորպեսզի

Մարդ վորդիք ունենա — ձվ ե մեծ խելքի

Կարիք դրացիլ» և այլն

Չնայած այդ կոմեդիան գրելու և տպագրության ժամանա-
 կից մինչևի այժմ ավելի քան մեկ դար ե անցել, այնուամենայ-
 նիվ «Սեղիկի» պատուհասը յերբեք չի դադարել բեմադրվելուց
 և կենսական կուլտուրական նշանակութուն ունենալուց մեր
 կյանքի համար։ Նա ստեղծվածն ե առաջացնում գեղի
 ֆեոդալական հասարակութունը և սեր գեղի այն մարդիկ,
 վորոնք անհավատար կավի եյին դուրս յեղի հին, ֆեոդալական
 քայքայված և նեխված հասարակական կարգերի դեմ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երգ դարի ուռն գրականությունը	62
Փուլովակի	3
Կոկոլ	9
Երբեքստական սյուեկիան	21
Իլեյիվ	32
Գրիբոյեդով	37
	43

Խմբագիր՝ Լ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Տեխ. խմբ. Խ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Սրբագրիչ՝ Կ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Գլավիտի լիազոր Ե-1128, Պատվեր 164, տիրաժ 1000

Հանձնված է արտադրության 2 մայիսի 1940 թ.

Ստորագրված է տպագրության 15 հունիսի 1940 թ.

Թուղթ 60X43, տպագր. մամուլ 3,75, մեկ մամուլում 36,300 նիշ

Մանկ. Բնասխանատի տպարան, Յերևան, Մարքոսի թ. 17, 1940

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0329054

